

Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Б. Хмельницького
Алтай Абдуллаєв, Віктор Ушаков, Інесса Ребар

Олімпійський та професійний спорт
навчальний посібник

Мелітополь – 2017

Алтай Абдуллаєв, Віктор Ушаков, Інесса Ребар

ОЛІМПІЙСЬКИЙ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ
НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Мелітополь – 2017

УДК: 796.032.2. (075.8)

ББК 75.4я73

A13

Алтай Абдуллаєв. Олімпійський та професійний спорт: навчальний посібник до самостійної роботи з дисципліни «Олімпійський та професійний спорт» для студентів ВНЗ III-IV рівня акредитації спеціальності «Фізична культура»/А.К. Абдуллаєв, В.С. Ушаков, І.В. Ребар/М.: ФОП Силаєва О.В.; 2017. – 76 с.

Рецензенти:

А.П. Конох – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури та туризму Запорізького національного університету.

М.В. Верховська – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізичного виховання і спорту Таврійського Державного Агротехнологічного університету.

В цьому посібнику розроблено та теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель інтеграції олімпійської освіти в навчально-виховний процес студентів; визначено вплив олімпійської освіти на комплекс основних показників ефективності навчально-виховного процесу школярів: рівень навчальних досягнень, охоплення заняттями фізичною культурою і спортом, заняттями художньо-естетичного циклу, прояви антисоціальної поведінки, рівень захворюваності; розроблено та теоретично обґрунтовано систему організації підготовки різних категорій педагогічних працівників до діяльності з інтеграції олімпійської освіти в навчально-виховний процес студентів, розроблено програму та навчально-методичні матеріали для студентів та педагогічних працівників.

Затверджено на засіданні Вченої ради МДПУ імені Б.Хмельницького

Протокол №13 від 07.04.2017

© А.К. Абдуллаєв

© В.С. Ушаков

© І.В. Ребар

*Присвячується заснуванню
Олімпійських ігор*

*«У сучасному світі, сповненому величезними можливостями,
якому водночас загрожує небезпека слабкості, олімпізм здатний
створити школу моральної достойності й чистоти, школу
фізичної витривалості й енергії. Однак це може відбутися
тільки в тому випадку, якщо своє поняття спортивної честі
і справедливої боротьби ви постійно будете вдосконалювати,
підносячи його до вершин ваших м'язових досягнень».*

П'єр де Кубертен

*(Звернення П'єра де Кубертена до спортивної
молоді всіх країн на урочистій церемонії
16 квітня 1927 року з нагоди відродження
Олімпійських ігор на землі Олімпії)*

Дорогі друзі!

Олімпійський рух – неповторне явище і ще раз переконатися в цьому ви зможете, гортаючи сторінки унікального видання.

Краса і велич, боротьба і сила духу, вираження почуттів – все це чудовий і багатий олімпійський світ.

А ще олімпійський рух – це дивовижна історія, сповнена найрізноманітнішими феноменальними фактами та рекордами, звершеннями та ідеями – тим, що об'єднує мільярди людей з різних куточків Планети незалежно від віку, статі, раси, політичних або релігійних уподобань.

Президент Національного
олімпійського
комітету України *Сергій Бубка*

Вступ

Сучасному періоду розвитку України притаманна гуманістична філософія освіти і виховання, нові моделі навчання – оновлена парадигма, що формується у державі та найповніше відповідає сучасним соціально-економічним реаліям, національним і загальнолюдським цінностям. Важливе місце у структурі ціннісних орієнтацій посідають гуманістичні якості, формування яких є необхідною умовою духовного становлення особистості.

Враховуючи значний доробок вітчизняних і зарубіжних учених, доцільно зауважити, що проблема інтеграції олімпійської освіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів ще недостатньо досліджена у педагогічній теорії, а тому не знайшла належного відображення у практичній діяльності закладів освіти. Також варто зазначити, що не мають ґрунтового розкриття й обґрунтування зміст, форми і методи її впровадження у практику роботи школи.

Актуальність зазначеної проблеми, її важлива соціальна значущість обумовили написання задекларованого посібника. В ньому напрацьовано низку наукових положень, що вирішують важливу проблему – інтеграцію олімпійської освіти в навчально-виховний процес студентів України.

Важливе місце у структурі ціннісних орієнтацій посідають гуманістичні якості, формування яких є необхідною умовою духовного становлення особистості.

Гуманістичні ідеї входили до концепції виховання античного періоду, однією зі складників якої була *каллокагатія* – духовно-естетичний ідеал давньогрецької культури, що привертав увагу вчених, педагогів, громадських діячів багатьох поколінь.

Складні питання взаємозв'язку і взаємовпливу розумового, духовного, естетичного і фізичного розвитку були предметом дослідження європейських

педагогів і просвітителів кінця XIX – початку XX ст.: П. Ф. Лесгафта, О. Д. Бутовського, П'єра де Кубертена.

Засновником сучасного олімпізму П'єром де Кубертенем було сформульовано ідеологію олімпізму, котра стала стрижнем олімпійської освіти.

В цьому посібнику розроблено та теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель інтеграції олімпійської освіти в навчально-виховний процес студентів; визначено вплив олімпійської освіти на комплекс основних показників ефективності навчально-виховного процесу школярів: рівень навчальних досягнень, охоплення заняттями фізичною культурою і спортом, заняттями художньо-естетичного циклу, прояви антисоціальної поведінки, рівень захворюваності; розроблено та теоретично обґрунтовано систему організації підготовки різних категорій педагогічних працівників до діяльності з інтеграції олімпійської освіти в навчально-виховний процес студентів, розроблено програму та навчально-методичні матеріали для студентів та педагогічних працівників.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Рекомендована література.....	9
Розділ 1. Історія Олімпійських ігор	
1.1.Олімпійський рух в Україні.....	11
1.2. Зародження давньогрецьких олімпійських ігор.....	17
1.3. Періодизація Ігор олімпіад.....	20
1.4. Символіка Олімпіади.....	23
1.5. Вільна боротьба на Олімпійських іграх.....	25
Розділ 2. Аматорство й професіоналізм у спорті	
2.1. Поняття про спортсменів-аматорів і професіоналів.....	26
2.2. Професіоналізація олімпійського спорту.....	31
Розділ 3. Професійний спорт	
3.1. Особливості професійного спорту.....	35
3.2. Мета, завдання і функції професійного спорту.....	38
3.3. Організація і керування професійним спортом.....	40
Розділ 4.Професійний спорт у Європі	
4.1. Особливості розвитку професійного спорту в Європі.....	43
4.2. Правове регулювання професійного спорту в Європі.....	45
Розділ 5. Розвиток професійного спорту в Україні	
5.1. Українські та закордонні спортсмени в професійному спорті	51
5.2. Проблеми адаптації спортсменів України у професійному спорті.....	56
Питання для самоперевірки.....	61
Список скорочень.....	76

Рекомендована література

1. Борисова О. В. Організаційно-методичні основи викладання навчальної дисципліни «Професійний спорт» / Ольга Борисова, Сергій Матвєєв // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків : ХХПІ, 2004. – № 2. – С. 58–67.
2. Борисова О. Професійний спорт як об'єкт наукових досліджень / Ольга Борисова // Теорія і методика фіз. виховання. – 2010. – № 4. – С. 3–7.
3. Бубка С.Н., Булатова М.М. Олімпійське сузір'я України: Тренери.- К.: Олімпійська література, 2011.- 252 с.
4. Бубка С.Н., Булатова М.М. Олімпійське сузір'я України: Атлети.- К.: Олімпійська література, 2013. – 21-58 с.
5. Бубка С., Булатова М. Ігри що підкорили світ. Київ – 2012. – 53-109 с.
6. Булатова М.М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях. - К.: Олімпійська література, 2011. - 400 с.
7. Булатова М.М. Твій олімпійський путівник. - К., 2011. – 120 с.
8. Геродот. Історія. - Л., 1972. – 102 с.
9. Гуськов С.И., Платонов В.Н. Професійний спорт - підручник - К., Олімпійська література, 2000р. - 390 с.
10. Гуськов С.И. Аматор або професіонал?- М.: Знання, 1988. - 94 с.
11. Гуськов С.И. Спонсор і спорт. - М.:МЦНТИ, 1995. - 160 с.
12. Гусев В.Г. Электроника и микропроцессорная техника: Учебник для вузов-3-е изд., перераб. и доп.- М.: Высш. шк., 2004.-790с.
13. Єрмолова В.М. Олімпійська освіта: теорія і практика: Навчальний посібник. - К., 2011. - 335 с.
14. Зірки Олімпійського спорту України. - К.: Олімпійська арена, 2013. – 67-171 с.
15. Кондрашова Н. Великий спорт за рубежем // Тренер. - 1993.-№1.-С. 32-33.
16. Матвєєв Л.П. Основи загальної теорії спорту й системи підготовки спортсменів. - Київ: Олімпійська література, 1999.- 318 с.

- 17.Матвеев С. Ф. Навчальна дисципліна «Професійний спорт» у системі спеціальної освіти / С. Ф. Матвеев, О. В. Борисова, Л. М. Шульга // Теорія і методика фіз. виховання. – 2005. – № 1. – С. 36–42.
- 18.Серебряков А.В., Пономарів Н.И. Соціологія спорту в США на службі капіталізму. - М.: Фізкультура й спорт, 1987. - 223 с.
- 19.Стовпів В.В. Історія фізичної культури. - М.: Освіта, 1989. - 288 с.
- 20.Сто великих олімпійських чемпіонів// Малов Володимир Ігорович - М.: Вече, 2006. - 480 с.
- 21.Зірки спорту / Гордон Д.І.. - Харків : Фоліо, 2003. - 398 с.
- 22.Загальна теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті. - К.: Олімпійська література, 1997. - 584 с.
- 23.Рыжков Д. НБА: учора й сьогодні // Профи. - М.: Фізкультура й спорт. - 1990.-С. 175-256.
- 24.Ряшенцев Н., Логофет Г. Як працюють професіонали // Спорт за рубежом. - 1989.-№21.-С. 12-15.
- 25.Сто великих міфів та легенд / Т. В. Муравйова. - М.: Вече, 2002. - 480 с.
- 26.Твій перший олімпійський путівник : навч. посіб. / за заг. ред. М.М.Булатової. – вид. 2-ге доп. – К. : Олімп. л-ра, 2007. – 103 с.
- 27.Кун Н.А.Легенди й міфи Древньої Греції. - М.: Освіта, 1975. - 464с.
- 28.Платонов В. Труден путь к истинному профессионализму: Украинский футбол: несбывшиеся надежды, поиски, ошибки // Зеркало недели. – 1998. – №24 (193). – 13 июня; № 25 (194). – 20 июня.
- 29.ХХІІ зимові Олімпійські ігри. Сочі-2014 : Навчальне видання /За заг. ред. Булатової М.М. - К.: Національний Олімпійський комітет України, 2013. – 12-18 с.

1.1. Олімпійський рух в Україні

Спорт як сфера діяльності людей має важливе значення в житті світового співтовариства. Колишній Президент Міжнародного Олімпійського комітету Хуан Антоніо Самаранч стверджував, що «...сучасному світові потрібен Олімпізм як життєва філософська течія, на основі якої можна створити спосіб життя, що ґрунтується на повазі до загальнолюдських етичних принципів, сприяє вихованню, об'єднує спорт з культурою і мистецтвом...». Ці та інші гуманістичні ідеали були втілені П'єром Фреді де Кубертенем в міжнародному олімпійському русі, який з 1894 року розповсюдився в більшості країн світу (200 на 1990 р.). Ідея Олімпізму – це ідея загального об'єднання на планеті через заняття спортом.

Організаційне формування олімпійського руху в Україні відбулося в грудні 1990 року на Генеральній асамблеї засновників у Києві. Тоді було створено Національний Олімпійський комітет на чолі з Президентом – двічі олімпійським чемпіоном В. П. Борзовим (з 2005 р. НОК України очолює С. Бубка). У 1992 р. Міжнародний олімпійський комітет (МОК) визнав НОК України і надав право самостійною командою брати участь в Олімпійських іграх.

Упродовж десятиріччя олімпійський рух у країні зміцнився і розширився. В ньому беруть безпосередньо участь 68 (на 1993 р.) національних спортивних федерацій; Олімпійська Академія України (Київ, з 1991 р.); добровільні спортивні товариства, клуби і відомства; фізкультурно-спортивні товариства «Динамо» і ЦСК; Центральний клуб «Гарт»; фізкультурно-спортивне товариство «Колос»; фізкультурно-спортивне товариство профспілок «Україна».

В олімпійському русі України беруть участь державні і комерційні організації і установи, навчальні заклади, колективи людей, а також приватні особи.

Таким чином, в Україні функціонують державна і громадська мережі олімпійського руху.

Незважаючи на економічну кризу в багатьох сферах життя суспільства, уряд країни неодноразово спрямовував увагу і вживав заходів для успішного виступу представників українського спорту на міжнародній арені. Укази Президента «Про державну підтримку фізичної культури і спорту в Україні», «Про організаційний комітет з підготовки і участі спортсменів України У XVIII зимових, XXVII літніх Олімпійських та XI Параолімпійських іграх», положення «Про державні стипендії олімпійським та параолімпійським чемпіонам», «Про стипендії Президента України для талановитих і перспективних спортсменів», закони України і державні програми розвитку фізичної культури і спорту, фізичного виховання — все спрямовано на підвищення авторитету країни на міжнародній спортивній арені.

У 2000 році забезпечували виконання урядових постанов в усіх ланках спортивного руху країни 15 923 штатних тренерів і 8 714 — з погодинною оплатою; з них 68,8% мали вищу і 11,5% середню спеціальну освіту.

Вищими за рангом змаганнями у світі є Ігри Олімпіад і зимові Олімпійські Ігри. Спортсмени України, починаючи з 1994 року, беруть в них участь. У Лілліхаммері на XVII зимових Олімпійських іграх золотою олімпійською медаллю була нагороджена українська фігуристка О. Баюл і

бронзовою – біатлоністка В. Петренко. На XVIII зимових Олімпійських іграх (Нагано, 1998) збірна команда України отримала 1 срібну медаль – О. Петрова у біатлоні і одне VI місце – І. Тараненко-Тереля. На жаль, на XIX зимових Олімпійських іграх (Солт-Лейк-Сіті, 2002) нашій команді не вдалося вибороти жодної медалі.

Традиційно більш успішно виступали спортсмени України на Іграх Олімпіад. У 1996 році в Атланті на Іграх XXVI Олімпіади олімпійська збірна України, виступаючи вперше окремою командою, в неофіційному заліку (НКЗ) посіла почесне дев'яте місце (з 196 країн). Олімпійськими чемпіонами стали Л. Подкопаєва (спортивна гімнастика), Т. Таймазов (важка атлетика), І. Кравець (легка атлетика), В. Олійник (вільна боротьба), Р. Шаріпов (спортивна гімнастика), Є. Браславець, І. Матвієнко (вітрильний спорт), В. Кличко (бокс), О. Серебрянська (художня гімнастика). Також було завойовано 2 срібні і 12 бронзових нагород. Досягнення спортсменів і тренерів високо оцінив уряд країни.

Від виступу у Сіднеї на Іграх XXVII Олімпіади (2000 р.) чекали теж видатних досягнень, і вони були в окремих видах спорту – 3 золоті, 10 срібних і 10 бронзових медалей, але в підсумку НКЗ – 21 місце серед команд 199 країн. Призерами стали 32 українських атлети, тобто практично кожен дев'ятий. Кожний четвертий спортсмен увійшов до шістки найсильніших у своїх видах спорту.

Всі вони пройшли підготовку уже в роки незалежності України. На найвищий щабель олімпійської слави піднялися Я. Клочкова – 2 золоті і 1 срібна медаль у плаванні та М. Мільчев у стендовій стрільбі – золота нагорода. Виступу олімпійської команди в Україні було дано неоднозначну оцінку,

відзначено недоліки і намічено перспективи розвитку олімпійського спорту.

Втретє виступаючи під національним прапором у складі збірної команди незалежної України на Олімпійських іграх в Афінах (2004 р.) наші спортсмени зібрали зі спортивних арен столиці Греції 23 медалі. З них – 9 золотих. У загальнокомандному суперництві серед 202 країн-учасниць збірна України посіла досить високе 12-е місце, а за підрахунками неофіційної першості в очковому доробку – 11-е.

Цікаво, що і в Атланті-1996, і в Сіднеї-2000, і в Афінах-2004 загальна кількість завойованих медалей нашими олімпійцями – 23. В Афінах українські спортсмени здобули 9 золотих, 5 срібних та 9 бронзових медалей.

Я. Клочкова знову здобула 2 золоті олімпійські нагороди. Звідси запрошується така паралель: якщо здобутки в Америці на перших Іграх у незалежній іпостасі все ж скоріше дістались олімпійській збірній України в спадщину від радянської

школи спорту, а наступний певний спад показників що були у Австралії можна цілком віднести до всіх зрозумілих витрат перехідного періоду з його економічною нестабільністю, то якісно новий крок у переоцінці цінностей на землі Древньої Еллади вже красномовно свідчить про становлення національної спортивної індустрії. Адже переважна більшість новоспечених чемпіонів та призерів Ігор-2004 ще не займалися спортом.

У 2006 році відбулися XX зимові Олімпійські Ігри в Турині. У них взяли участь 2508 спортсменів (1548 чоловіків та 960 жінок) із 80 країн

світу. Розігрували 84 комплекти олімпійських нагород із 15 видів спорту. Спортсмени з України на цих Іграх вибороли 2 медалі.

У XXIX літніх Олімпійських Іграх (Пекін, 2008 р.) взяли участь 10 947 спортсменів (6 308 чоловіків та 4 639 жінок) з 204 країн світу. Було розіграно 302 комплекти олімпійських нагород із 35 видів спорту.

Українські спортсмени взяли участь у 28 видах спорту і завоювали 27 олімпійських медалей, з них: 7 золотих медалей, 5 срібних та 15 бронзових. Українська олімпійська збірна посіла 11 загально-командне місце.

Олімпійськими чемпіонами стали: Г. Пундик, О. Харлан, О. Хомрова, О. Жовнір (фехтування); А. Айвазян (кульова стрільба); В. Рубан (стрільба з лука); О. Петрів (кульова стрільба); Н. Добринська (легка атлетика); І. Осипенко-Радомська (веслування на байдарках та каное); В. Ломаченко (бокс).

Успішно виступають спортсмени України і на інших міжнародних спортивних змаганнях – літніх і зимових Універсіадах, Параолімпійських іграх. Президентом Національного параолімпійського комітету України є Валерій Сушкевич. На зимових Параолімпійських іграх в Солт-Лейк-Сіті (2002) збірна України виборола 12 медалей, з них 6 срібних, 6 – бронзових. Особливо відзначилися наші лижники – С. Трифонова, О. Юровська, О. Мунц, М. Овчаренко, В. Лук'яненко.

Головними завданнями в розвитку спорту вищих досягнень Президент НОКу України визначає:

- розмежування мети, завдань і повноважень між різними структурами у сфері спорту вищих досягнень;
- підвищення ролі державного регулювання олімпійської підготовки провідних спортсменів (не створено ефективної системи державного регулювання спорту вищих досягнень);
- підпорядкування діяльності суспільних спортивних організацій (в т.ч. федерацій) інтересам олімпійської збірної команди України;
- виділення двох ешелонів у спорті вищих досягнень – збірної країни і спортивних резервів з конкретизацією завдань;

- організаційне, фінансове, науково-методичне, кадрове, матеріально-технічне, Інформаційне забезпечення систем.

Слід сподіватися, що з розвитком економіки і інших сфер діяльності суспільства, з більш раціональною організацією й усебічним забезпеченням спорту вищих досягнень і розширенням сфери масового спорту досягнення і престиж українського спорту і держави у світі будуть зростати.

На Іграх XXXI Олімпіади, які відбулися в бразильському Ріо-де-Жанейро, наш талановитий спортсмен продемонстрував блискучі результати, поповнивши скарбничку країни двома олімпійськими нагородами.

На рахунку Олега медаль найвищого гатунку у вправах на брусах та «срібло» в абсолютній першості.

Відзначимо, що олімпійська медаль Верняєва в багатоборстві стала першою за останні 16 років в історії української спортивної гімнастики (після «бронзи» Олександра Береша в Сіднеї-2000).

Наш каноїст Юрій Чебан здобуває перемогу у фінальному заїзді на дистанції 200 метрів, принісши в скарбничку збірної України другу золоту нагороду Ігор XXXI Олімпіади!

Переможний час нашого спортсмена – 39.279, який став новим олімпійським рекордом. «Срібло» - у Валентина Дем'яненко з Азербайджану (39.493), «бронза» - у бразильця Ісакіаша Куероша Дос Сантоша (40.105).

Нагадаємо, для Юрія Чебана це третя олімпійська нагорода: в Пекіні-2008 він здобув «бронзу», в Лондоні-2012 на його рахунку медаль найвищого гатунку.

Наша «грація» Анна Різатдінова у змаганнях з художньої гімнастики у багатоборстві посідає третє місце.

Президент Національного олімпійського комітету України Сергій Бубка привітав Анну, тренерський склад збірної з блискучим виступом, відзначивши високу майстерність спортсменки та побажавши нових звершень та перемог, а також подякував фізкультурно-спортивне товариство «Динамо» за сприяння у вихованні нашої спортсменки.

У передостанній день Ігор XXXI Олімпіади 2016 року в Ріо-де-Жанейро розіграний останній комплект у сучасному п'ятиборстві серед чоловіків. Україну тут представляли одразу два спортсмени – Павло Тимощенко і Андрій Федечко. Тимощенко демонструє високий результат й з 1472 бала посідає друге місце на олімпійському турнірі. Андрій Федечко з 1390 очками фінішував 26-м.

Наш борець греко-римського стилю у ваговій категорії до 85 кг Жан Беленюк поповнює скарбничку збірної України срібною медаллю Ігор XXXI Олімпіади в бразильському Ріо-де-Жанейро.

На шляху до «золотого» фіналу Жан здобув впевнені перемоги над суперниками з Єгипту, Болгарії та Білорусії. У вирішальному та вкрай напруженому поєдинку за олімпійське «золото» українець поступився супернику з Росії Давіду Чакветадзе – 2:9.

1.2. Зародження давньогрецьких Олімпійських ігор

Зародження Олімпійських ігор у Древній Греції пов'язують із іменами давньогрецького міфологічного героя Геракла, легендарного царя Пелопса, спартанського законодавця Лікурга й еллінського царя Іфіта.

В одній із од давньогрецького поета Піндара говориться, що народження Олімпійських ігор пов'язане з ім'ям Геракла. В 1253 р. до н.е. цар Еллади Авгій,

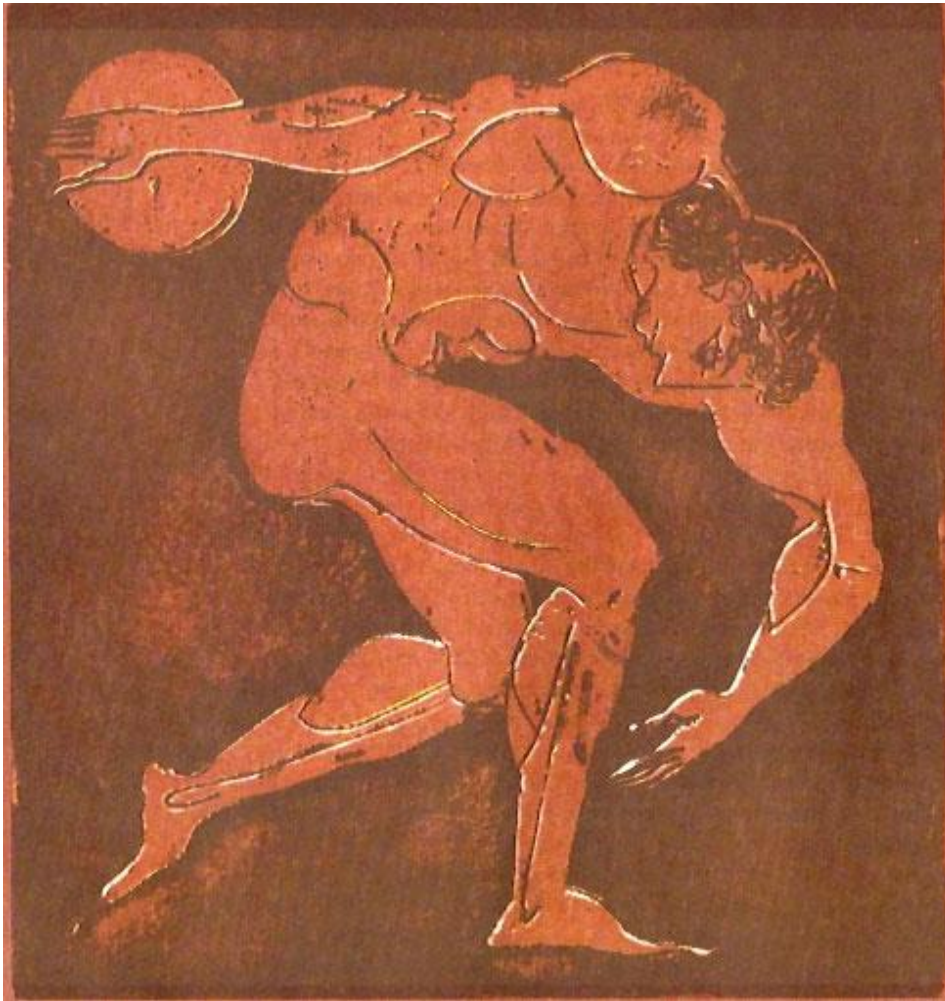
що володів величезними чередами, дав доручення Гераклові очистити його величезну скотарню.

Геракл погодився зробити це за один день – за умови, що Авгій віддасть йому десяту частину своїх черед. Авгій пообіцяв, оскільки був упевнений – виконати таку роботу за один день неможливо. Геракл зламав із двох протилежних боків стіни, що оточували скотарню, і підвів до неї воду двох рік – Алфея й Пінея. Вода цих рік в один день віднесла весь гній зі скотарні, а Геракл знову склав стіни. Прийшов Геракл до Авгія вимагати нагороди, але цар не виконав своєї обіцянки, і довелося ні із чим повернутися Гераклові в Тиринф.

Страшно помстився Геракл цареві Еллади. Через кілька років, звільнившись від служби в Еврісфея, Геракл вдерся з величезним військом в Елладу, переміг у кровопролитній битві Авгія й убив його смертоносною стрілою. Після перемоги зібрав Геракл військо й весь добутий скарб біля міста Піси, приніс жертви олімпійським богам і заснував Олімпійські ігри, які проводилися з того часу кожні чотири роки на священній рівнині, обсаженій самим Гераклом оливами, присвяченими богині Афіні-Палладі.

Відповідно до іншої легенди засновником Ігор вважається Пелопс. У царя Еллади Еномая була гарна дочка Гіпподамія. Паную пророчили, що він загине від руки свого зятя. Кожному, хто сватався до дочки, Еномай пропонував

змагатися в
перегонах на
колісницях,
обіцяючи у
випадку
перемоги
нареченого,
віддати йому за
дружину дочку.
Якщо наречений
програвав, то
його чекала
смерть від руки
Еномая.
Претендентом на
серце Гіпподамії

був і Пелопс, син малоазійського царя Тантала. Пелопс прийняв умови Еномая, що уможливило першість у гонці довжиною 120 км. Пелопс увесь час був попереду. Однак в царя, який також брав участь у перегонах, були найшвидші коні в Греції – подарунок бога війни Ареса, тому відстань між суперниками невблаганно скорочувалася. Еномай майже наздогнав Пелопса, і останній, обернувшись, побачив занесений для удару спис, але в цей час царська колісниця розпалася, а сам Еномай загинув. Пелопс же, як переможець, одружившись на його доньці, на згадку про свою перемогу вирішив улаштовувати кожні чотири роки Олімпійське свято й проводити змагання. Уважається, що це відбулося в 884 р. до н.е.

Є й третя (далеко не остання) легенда виникнення Олімпійських ігор. Тогочас давньогрецькі міста постійно ворогували й воювали між собою. Цар

Еллади Іфіт після епідемії чуми звернувся до дельфійського оракула за пророкуванням щодо подальших дій. Оракул відповів, що Іфіт повинен утриматися від воєн, зміцнювати зв'язки з еллінськими містами, і щороку проводити торжество – «Рік радості». Так нібито виникла ідея створення і проведення Олімпійських ігор. Деякі дослідники стверджують, що Олімпійські ігри проводилися на честь свята врожаю. Тому переможці й нагороджувалися маслиною гілкою й вінком. Час проведення Ігор – серпень-вересень, що служить своєрідним підтвердженням цієї версії. Існує й багато інших переказів і легенд, і всі вони тісно пов'язані з героями давньогрецької міфології й релігійних свят.

1.3. Періодизація Ігор олімпіад

За столітню історію олімпійський спорт пройшов складний шлях розвитку і не відразу знайшов популярність і властиві йому нині риси і масштаби. Тому аналіз олімпійського руху сучасності вимагає його чіткої періодизації. Історики і соціологи по-різному підходять до періодизації розвитку олімпійського спорту. Наприклад, пропонували періоди погоджувати з терміном діяльності президентів МОК (Л. Кун, 1982), при розробці періодизації Олімпійських ігор орієнтуватися на роль олімпійського руху в житті світового співтовариства, його вплив і авторитет (О.Б. Суник, 1983). Одна з пропозицій щодо періодизації – співвідношення з найважливішими історичними подіями, що кардинально вплинули на хід сучасної історії. Зокрема, В.В. Столбов (1989) історію міжнародного спортивного руху погоджує з трьома історичними періодами нинішнього сторіччя – до першої світової війни, між першою і другою світовими війнами, після другої світової війни.

	Рік	Дні	Місце проведення Ігор
Літні			
I	<u>1896</u>	6.04-15.04	Афіни, Греція
II	<u>1900</u>	20.05-28.10	Париж, Франція
III	<u>1904</u>	1.07-23.11	Сент-Луїс, США
Доп.*1	1906	22.04-2.05	Афіни, Греція
IV	<u>1908</u>	27.04-31.10	Лондон, Великобританія
V	<u>1912</u>	5.05-22.07	Стокгольм, Швеція
VI	<u>1916</u>	Не відбулися через війну	Берлін, Німеччина
VII	<u>1920</u>	20.04-12.09	Антверпен, Бельгія
VIII	<u>1924</u>	4.05-27.07	Париж, Франція
IX	<u>1928</u>	17.05-12.08	Амстердам, Голландія
X	<u>1932</u>	30.07-14.08	Лос-Анджелес, США
XI	<u>1936</u>	1.08-16.08	Берлін, Германія
XII	<u>1940</u>	Не відбулися через війну	Токіо, Японія / Хельсінкі, Фінляндія*2
XIII	<u>1944</u>	Не відбулися через війну	Лондон, Великобританія
XIV	<u>1948</u>	29.07-14.08	Лондон, Великобританія
XV	<u>1952</u>	19.07-3.08	Хельсінкі, Фінляндія
XVI	<u>1956</u>	22.11-8.12	Мельбурн, Австралія (Стокгольм, Швеція*3)
XVII	<u>1960</u>	25.08-11.09	Рим, Італія
XVIII	<u>1964</u>	10.10-24.10	Токіо, Японія
XIX	<u>1968</u>	12.10-27.10	Мехіко, Мексика
XX	<u>1972</u>	26.08-10.09	Мюнхен, ФРН
XXI	<u>1976</u>	17.07-1.08	Монреаль, Канада
XXII	<u>1980</u>	19.07-3.08	Москва, СРСР
XXIII	<u>1984</u>	28.07-12.08	Лос-Анджелес, США

XXIV	<u>1988</u>	17.09-2.10	Сеул, Південна Корея
XXV	<u>1992</u>	25.07-9.08	Барселона, Іспанія
XXVI	<u>1996</u>	19.07-4.08	Атланта, США
XXVII	<u>2000</u>	16.09-1.10	Сідней, Австралія
XXVIII	<u>2004</u>	13.08-29.08	Афіни, Греція
XXIX	<u>2008</u>	08.08-24.08	Пекін, Китай
XXX	<u>2012</u>	27.07-12.08	Лондон, Великобританія
XXXI	<u>2016</u>	5.08-21.08	Ріо-де-Жанейро, Бразилія
XXXII	<u>2020</u>		Токіо, Японія

***1 – Додаткові Ігри проводилися в честь 10-річчя сучасних Ігор**

***2 – Право на проведення Олімпіади в 1940 р. виграло Токіо, але після вторгнення Японії в Китай його передали м. Хельсінкі, після чого початок Другої світової війни унеможливив їхнє проведення**

***3 – Через карантин в Австралії щодо ввезення коней, кінні змагання Олімпіади-1956 проходили в Стокгольмі**

Зимові			
I	<u>1924</u>	25.01-4.02	Шамоні, Франція
II	<u>1928</u>	11.02-19.02	Санкт-Моріц, Швейцарія
III	<u>1932</u>	4.02-15.02	Лейк-Плесід, США
IV	<u>1936</u>	6.02-16.02	Гармиш-Партенкірхен, Німеччина
	<u>1940</u>	Не відбулися через війну	Саппоро, Японія / Санкт-Моріц, Швейцарія
	<u>1944</u>	Не відбулися через війну	Кортина д'Ампеццо, Італія
V	<u>1948</u>	30.01-8.02	Санкт-Моріц, Швейцарія
VI	<u>1952</u>	14.02-25.02	Осло, Норвегія
VII	<u>1956</u>	26.01-5.02	Кортина д'Ампеццо, Італія
VIII	<u>1960</u>	18.02-28.02	Скво-Веллі, США
IX	<u>1964</u>	29.01-9.02	Інсбрук, Австрія
X	<u>1968</u>	6.02-18.02	Гренобль, Франція
XI	<u>1972</u>	3.02-13.02	Саппоро, Японія
XII	<u>1976</u>	4.02-15.02	Інсбрук, Австрія
XIII	<u>1980</u>	14.02-23.02	Лейк-Плесід, США
XIV	<u>1984</u>	8.02-19.02	Сараєво, Югославія

XV	<u>1988</u>	13.02-28.02	Калгарі, Канада
XVI	<u>1992</u>	8.02-23.02	Альбервілль, Франція
XVII	<u>1994</u>	12.02-27.02	Ліллекхаммер, Норвегія
XVIII	<u>1998</u>	7.02-22.02	Нагано, Японія
XIX	<u>2002</u>	8.02-24.02	Солт-Лейк-Сіті, США
XX	<u>2006</u>	10.02-26.02	Турин, Італія
XXI	<u>2010</u>	12.02-28.02	Ванкувер, Канада
XXII	<u>2014</u>	7.02-23.02	Сочі, Росія
XXIII	2018		Пхенчхан, Південна Корея

Президенти МОК

1. Деметриус Вікелас (1894-1896) – Греція
2. Барон П'єр де Кубертен (1896-1916 і 1919 – 1925) – Франція
3. Барон Годфруа де Блоне (1916-1919 виконував обов'язки) – Швейцарія
4. Граф Анрі де Байє-Летур (1925-1942) – Бельгія
5. Зігфрід Едстрем (1946-1952 р.; виконував обов'язки 1942-1946) – Швеція
6. Евері Брендедж (1952-1972) – США
7. Лорд Майкл Морріс, 3-ій барон Кілланін (1972-1980) – Ірландія
8. Маркіз Хуан Антоніо Самаранч (з 1980 - 2001 р.) – Іспанія
9. Граф Жак Рогге (з 2001-2013 р.) – Бельгія
10. Томас Бах (з 2013 р.) – Німеччина

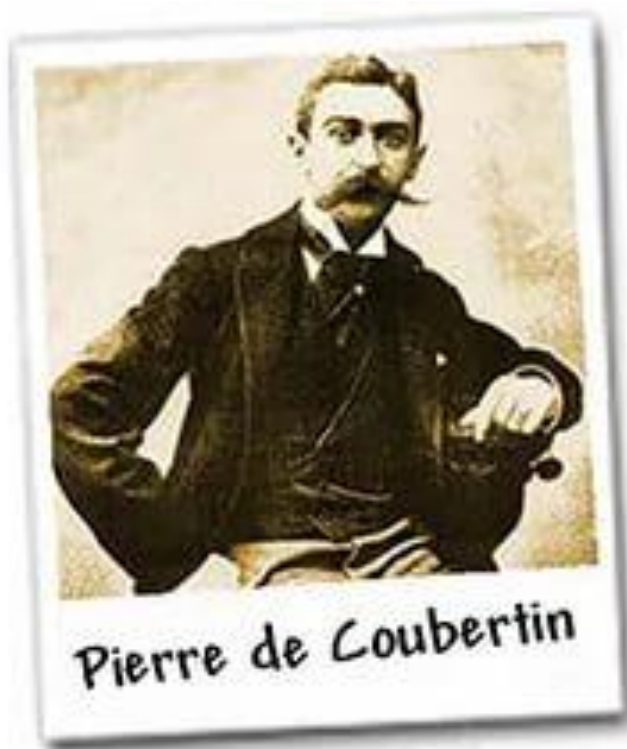
1.4.Символіка Олімпіади

У другій половині XIX ст., завдяки створенню перших міжнародних федерацій (гімнастів, 1881, веслярів, 1892, ковзанярів, 1892) і проведення світових чемпіонатів та міжнародних зустрічей,

спорт стає одним із найважливіших елементів міждержавного спілкування, сприяє зближенню народів.

Ініціативу Кубертена на установчому конгресі у Парижі (1894) підтримали представники 12 країн. Було створено керівний орган олімпійського руху – Міжнародний олімпійський комітет (МОК) і затверджено розроблені бароном правила і положення МОК.

Згодом Олімпійська хартія стала основою статутних документів Міжнародного Олімпійського комітету. У його першому розділі схвалено статут Олімпійського прапора (затверджений МОК в 1913 на пропозицію П. де Кубертена) – біле полотнище з олімпійським символом, а саме п'ять кольорових переплєтених кілець (за кількістю

континентів). У 1920 році схвалено олімпійський девіз *Citius, altius, fortius* («Швидше, вище, сильніше»). У 1928 р. було втілено ідею Кубертена, запропоновану ще в 1912 р. – запалювання Олімпійського вогню від сонячних променів (за допомогою лінзи) у храмі Зевса в Олімпії та його транспортування смолоскипною естафетою на Олімпійський стадіон до церемонії Ігор спеціальним маршрутом, розробленим оргкомітетом чергових ігор разом із національними олімпійськими комітетами (НОК) країн, територією яких він просувається.

1.5. Вільна боротьба на Олімпійських іграх

Змагання з боротьби були включені, ще в програму античних Олімпійських ігор в 708 р. до н.е. В сучасну епоху боротьба вперше з'явилась на літніх Олімпійських іграх 1896 в Афінах і з того часу включалися в програму кожних наступних ігор, окрім ігор 1900 в Парижі. Перші змагання з боротьби проходили у греко-римському стилі без поділу на вагові категорії. На літніх Олімпійських іграх 1904 в Сент-Луїсі був здійснений поділ на вагові категорії, а самі змагання проводились тільки з вільної боротьби. З наступних літніх Олімпійських ігор 1908 в Лондоні учасники змагалися в обох стилях (тільки в 1912 році в Стокгольмі борці змагалися лише у греко-римському стилі). Спочатку всі змагання були чоловічими, жіноча вільна боротьба була введена на літніх Олімпійських іграх 2004 в Афінах.

Українські призери та чемпіони з вільної боротьби на Олімпійських іграх:

Мерлені Ірина Олексіївна (Золота медаль у 2004р. та бронзова у 2008р.)

Тедеев Ельбрус Сосланович (Золота медаль у 2004р. та бронзова у 1996р.)

Андрійцев Валерій Олександрович (Срібна медаль у 2012р.)

Буслович Євген Леонідович (Срібна медаль у 2000р.)

Салдадзе Давид Тенгізович (Срібна медаль у 2000р.)

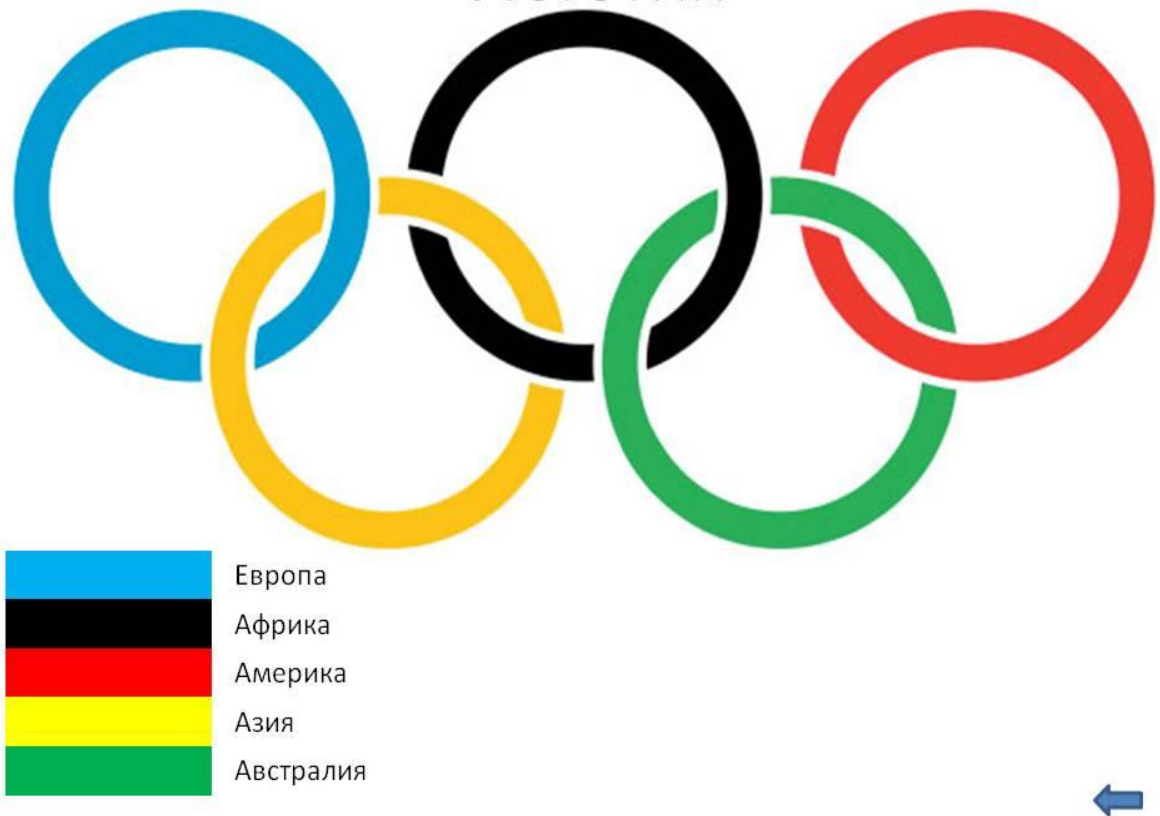
Стаднік Андрій Володимирович (Срібна медаль у 2008р.)

Федоришин Василь Петрович (Срібна медаль у 2008р.)

Данько Тарас Григорович (Бронзова медаль у 2008р.)

Зазіров Заза Діанозович (Бронзова медаль у 1996р.)

Логотип

Відповідно до Олімпійської хартії, честь проведення Олімпійських ігор надається місту, а не країні. Рішення про обрання столиці Олімпійських ігор приймається МОК не пізніше ніж за 6 років до початку ігор.

З 1970-х рр. в рекламних і чисельних комерційних цілях використовується так званий олімпійський талісман із зображенням тварини, що визнаний громадськістю країни-організатора найпопулярнішим. Наприклад, на Олімпійських іграх 1980 року в Москві талісманом став ведмедик Мишко.

У статуті МОК записано, що «під час проведення Олімпіади в жодному разі не можна змінювати її порядковий номер, терміни й місце проведення».

Розділ 2. АМАТОРСТВО Й ПРОФЕСІОНАЛІЗМ

У СПОРТІ

2.1. Поняття про спортсменів – аматорів і професіоналів

Поняття «аматор» з'явилося в англійському спорті в першій половині XIX ст. Первинне значення цього слова в енциклопедії «Британіка» – той, хто бере участь у будь-якому виді мистецтва, ремесла, гри, спорту або іншої діяльності винятково для задоволення й розваги, тому той, хто мав перевагу в силі або майстерності, зумовлених професією, не допускався до аматорських змагань. Представників робітничого класу автоматично зараховували до рангу професіоналів, тому в змаганнях аматорів вони не мали права брати участі.

На думку істориків спорту, вперше поняття «аматор» і «професіонал» були застосовані на змаганнях із веслування в Оксфорді в 1823 р. У складі однієї з команд був Стефан Девіс, за професією човняр, якому заборонили брати участь у змаганнях.

Ідея аматорства не має нічого спільного з Олімпійськими іграми Древньої Греції, де спортсменів спеціально готували до виступів. Вони звільнялися від податків, одержували безкоштовне харчування, дорогі подарунки, великі грошові призи, що дозволяло їм жити в достатку впродовж багатьох років. Отримувані заохочення олімпійських переможців у давнину ніколи не називалися «доходами», «винагородою», «жалуванням».

Використовувалися такі нейтральні терміни, як «призи», «подарунки» та ін. Можливо тому

вважалося, що тогочасні спортсмени більш за все цінували саме участь у змаганнях, а не прагнули заробити гроші. Таким чином, джерела розвитку професійного спорту варто шукати в Древній Греції.

Серйозна дискусія щодо проблем аматорства й професіоналізму в спорті виникла на Сесії МОК 1909 р. у Берліні. Член МОК Т. Кук (Великобританія) запропонував, щоб кожна Міжнародна спортивна федерація сама визначала статус спортсмена-аматора. Вже на I Олімпійському конгресі, що відбувся в 1894 р. у Парижі, було ухвалене рішення про створення МОК і проведення Олімпійських ігор, обговорювалося питання про аматорський і професійний спорт. Йшлося про необхідність єдиного тлумачення поняття «аматор» у різних видах спорту, про можливість бути професіоналом в одному виді спорту й аматором в іншому, про отримання засобів на підготовку й участь у змаганнях.

Уперше правила аматорства були опубліковані в Бюлетені МОК (1894, № 1) і містили сім пунктів, перший з яких визначав аматора як людину, що ніколи не брала участі в змаганнях, відкритих для всіх бажаючих, не змагалася за грошовий приз, не брала участі у професійних змаганнях і ніколи в житті не мала оплачуваного викладача або інструктора фізичного виховання. Йшлося також про те, що учасник Ігор не може бути аматором в одному виді спорту й професіоналом в іншому.

Однак формулювання статусу спортсмена-аматора в різних країнах були настільки суперечливими, що вже на Іграх I Олімпіади 1896 р. в Афінах виникли суперечки не тільки між спортивними керівниками, але й серед уболівальників. Коли в Афінах американці почали вигравати один забіг за іншим, хтось із грецької публіки, бачачи їхню перевагу й розуміючи, що це більше результат тренування, а не природних даних, здійняв галас – «професіонали»! Дискусія довела, що концепція аматорства стала багатьма трактуватися зазвичай як допуск спортсменів на Олімпійські ігри. В 1911 р. англієць Р. Де Корей Лаффен вніс на розгляд Сесії МОК у Будапешті нове визначення аматора – як людини, що може змагатися на Олімпійських іграх, якщо він ніколи:

- не брав участі в змаганнях за грошову винагороду або парі;
- не нагороджувався грошима або будь-якою іншою допомогою за участь у змаганнях;
- не одержував ніякої премії за витрачений на змагання час;
- не продавав і не закладав свій приз, виграний у змаганнях.

Заборонялося також брати участь у змаганнях професійним тренерам і інструкторам. Ці правила були прийняті і діяли до сесії МОК 1920 р. в Антверпені.

Принцип допуску спортсменів на Ігри – принцип аматорства – в документах МОК ніколи не відрізнявся чіткістю. Він постійно уточнювався й загалом визначився лише в 1914 р. у документах конгресу МОК, що відбувся в Парижі. Важливі виправлення до правил допуску вніс конгрес 1921 р. у Лозанні. Тоді Міжнародним спортивним федераціям було надане право визначати статус спортсмена-аматора.

За принцип «абсолютного» аматорства виступав президент МОК Е. Брендедж, який керував олімпійським рухом упродовж 20-ти років (1952 - 1972 р.), найбільш безкомпромісний захисник Кодексу аматора.

Він розглядав Кодекс як своєрідну філософію життя, що сприяє прояву найблагородніших прагнень кращих людей кожного покоління; виражає найвищі закони моралі, які не в змозі охопити жодна релігія або філософія. Називаючи професійний спорт розвагою, Е. Брендедж неодноразово підкреслював, що аматори-олімпійці – це спортсмени, які займаються спортом заради задоволення, відпочинку й приємного проведення часу; в основі їхньої спортивної діяльності лежить любов до спорту без якої-небудь зацікавленості у винагороді або оплаті в будь-якій формі.

В Е. Брендеджа було чимало прихильників. Його позиція – виключити будь-яку можливість професіоналізації аматорського спорту, не говорячи вже про допуск «профі» до Олімпійських ігор. У цей період, як і колись, всі дискусії велися відносно статусу спортсмена-аматора, пошуку принципових розходжень між аматорами й професіоналами. Ситуація ускладнювалася різницею в підходах до цього питання НОК різних країн і міжнародних

спортивних федерацій. Не було єдиної думки й серед найбільш визначних діячів МОК.

Вирішенню питання не сприяло й необ'єктивне ставлення до професійного спорту як до сфери діяльності, позбавленої духовності, моральності, морально-етичних принципів. Спроби відокремити аматорський спорт від професійного не піддавалися об'єктивному аналізу. Самому Е. Брендеджу довелося визнати, що немає нічого більш заплутаного, ніж визначення аматорства в спорті.

У квітні 1971 р. МОК прийняв нове трактування Правила 26, що передбачало дотримання учасниками Олімпійських ігор традиційного олімпійського духу й етики, регулярне заняття спортом у години дозвілля без отримання будь-якої винагороди за участь. Засоби до існування майбутніх учасників змагань не повинні бути отримані або залежні від доходів від спорту, і вони повинні мати основну професію, щоб забезпечити своє майбутнє й сьогодення. Вони не мають бути професіоналами, напівпрофесіоналами або так званими «неаматорами» у будь-якому виді спорту або тренером із будь-якого виду спорту. Викладачі фізичного виховання, які займаються з початківцями, допускалися до участі в Іграх.

Відтепер спортсменові дозволялося приймати допомогу НОК або Національної спортивної федерації за встановлений період (від 30 до 60 днів у році) знаходження на зборах і участі в змаганнях, у тому числі в Олімпійських іграх. Ця допомога передбачала оплату проживання, харчування, проїзд, спортивного устаткування й інвентарю, тренера, медичної допомоги, а також гроші на покриття непередбачених витрат у межах лімітів, що надійшли із МСФ або НОК. Сюди ж входила оплата страховки від нещасного випадку або хвороби, пов'язаних зі спортом, дозволялося одержання спортивних стипендій. Водночас МОК забороняв відшкодування зарплати, крім компенсації у виняткових випадках, що дозволяються НОК або МСФ. Ця компенсація не могла перевищувати розмір отримуваної на роботі зарплатні.

В 70-х роках навіть найбільш активні прихильники «чистого» аматорства стали розуміти, що олімпійський спорт перетворився в сферу

діяльності, що вимагає від спортсменів величезних фізичних і моральних затрат, самовідданої багаторічної праці. Все це вимагало не тільки моральної, але й відповідної матеріальної зацікавленості.

Зібрався після 43-річної перерви X Олімпійський конгрес у Варні (1973 р.) й обговорив концепцію аматорства. Виступаючи на цьому форумі, президент МОК М. Кілланін відзначив, що в нього особисто немає заперечень проти фінансової допомоги спортсменам з боку держави або приватного підприємництва за умови, що ця допомога повинна виявлятися через Національний олімпійський комітет або національні спортивні федерації й у жодному разі – нелегально. Конгрес рекомендував МОК наблизити Правило 26 до вимог дня. І на Сесії МОК 1974 р. у Відні в це правило були внесені зміни. Воно одержало назву не «Положення про аматорство», а «Положення про допуск». У результаті МОК дозволив спортсменам одержувати відшкодування заробітної плати за період підготовки до змагань і участі в них, а також допомогу для оплати харчування й розміщення, транспортних витрат, спортивного інвентарю й форми, страхування, вартості лікування, фізіотерапії й оплати тренерів. Усі ці відшкодування відбувалися лише за схвалення національних спортивних організацій. Дозволялося також одержання спортсменами-студентами спортивних і академічних стипендій.

Нова концепція аматорства створювала рівні умови для підготовки й участі в змаганнях представників різних класів і систем, ліквідувала лицемірство й обман, пов'язані з нелегальним одержанням грошей спортсменами.

На конгресі в обговоренні проблеми аматорства вперше брали участь самі спортсмени. Олімпійський чемпіон 1980 р. легкоатлет С. Коу (Великобританія) підтримав курс на подальшу лібералізацію Правила 26. Він відзначав, що не можна ігнорувати жертви, на які спортсмени-олімпійці йдуть заради спорту, отже МОК зобов'язаний забезпечити згідно з Правилом 26 соціальний статус спортсмена.

Конгрес підтвердив вірність олімпійського спорту концепції аматорства. Рішення Сесії підтвердили заборону на участь в Іграх професіоналів. Однак

важливе інше – надання Міжнародним спортивним федераціям права самим визначати допуск спортсменів на Олімпійські ігри. Саме після конгресу в Баден-Бадені розпочато кроки, спрямовані на допуск професіоналів на Ігри.

Щоб бути допущеним до участі в Олімпійських іграх, спортсмен повинен дотримувати й поважати Олімпійську хартію, а також правила Міжнародної спортивної федерації, до якої він належить, схвалені МОК, – йшлося в основному правилі «Кодексу». Отже, будь-який спортсмен, що підтримує й дотримується Хартії й «Кодексу», міг бути допущений до Олімпійських ігор. Практично стиралася грань між спортсменом-аматором і професіоналом, і без усяких обмежень ігри відкривалися для останніх. Були зняті всі обмеження відносно фінансування підготовки, а основні вимоги до допуску звелися до необхідності поваги духу чесної гри, відмови від насильства, дотримання медичного кодексу МОК.

Збереглася тільки вимога до учасників, що забороняла їм використовувати під час Олімпійських ігор власне прізвище, зображення або спортивний результат з метою реклами, а також було визначено, що участь спортсмена в Олімпійських іграх не повинна залежати від фінансової винагороди.

Таким чином, МОК вступив на шлях відкритої професіоналізації Олімпійських ігор. Наступні роки показали, що олімпійський спорт дуже швидко адаптувався до допуску професіоналів на Олімпійські ігри. Уже до початку 90-х років дискусії з цього питання припинилися, й активність прихильників аматорства в їхній боротьбі за ідеали олімпізму була перенесена на проблеми «справедливої гри», боротьби з допінгом тощо.

2.2 . Професіоналізація олімпійського спорту

Однією з основних тенденцій, що визначають на сучасному етапі розвиток спорту вищих досягнень, є його професіоналізація. У спорті відбуваються ті ж процеси, що й в інших сферах громадського життя – у науці, релігії, юриспруденції, мистецтві, у яких вони почалися значно раніше й дотепер в основному завершилися.

Заняття спортом вимагають від спортсменів такого рівня самовіддачі, витрат часу, фізичних і психічних навантажень, які неможливі без належного матеріального стимулювання й забезпечення різноманітними послугами. У спорті сформувалася велика кількість вузьких фахівців – тренерів, спортивних лікарів, масажистів, для яких спорт став сферою професійної діяльності.

Професіоналізація поступово охопила й власне спортивну діяльність: підготовка кваліфікованих спортсменів і їхня участь у змаганнях фінансуються в найрізноманітніших формах – стипендії, зарплати, компенсації, виплати за рекламу й участь у стартах, премії й т.д.

Більшість олімпійських видів спорту сьогодні досить інтенсивно просуваються шляхом професійного спорту. І якщо в олімпійському спорті наразі відбувається процес формування професій, то в професійному, і, насамперед, у таких його видах, як автогонки, бейсбол, гольф, футбол, велоспорт, американський футбол, баскетбол, хокей, теніс, бокс та інших, формування професій в основному давно завершилося, і йдеться вже про подальше вдосконалювання системи професійного спорту.

Процес професіоналізації олімпійського спорту протікає складно й суперечливо. Це пов'язано, насамперед, із прагненням зберегти основні принципи класичного олімпізму. Ставлення до професіоналізації спорту дуже неоднозначне як серед лідерів міжнародного спортивного руху, так і в представників національних спортивних організацій, учених, спортсменів.

У проблемі професіоналізації спорту каменем спотикання довго був допуск професіоналів на Олімпійські ігри. Однак, у 1986 р. МОК на прохання МСФ дозволив допуск професійних футболістів і хокеїстів, а потім тенісистів і баскетболістів до участі в Олімпійських іграх. Більшість членів Міжнародного олімпійського комітету в цьому питанні одностайні. Їхню позицію досить точно виразив віце-президент МОК канадець Р. Паунд. Він вважав, що на Олімпійських іграх повинні змагатися кращі спортсмени світу, незалежно від того, професіонали вони або аматори.

Практично, це питання МОК вирішив, надавши Міжнародним спортивним федераціям право допуску спортсменів на Олімпійські ігри, що було чітко сформульовано головою комісії МОК по допуску В. Дауме. На його думку, права допуску мають залишитися в минулому, і в 1981 р. поняття «аматор» було виключено з Олімпійської хартії.

На основі ретельного вивчення фактів комісія МОК дійшла висновку, що допуск як на Олімпійські ігри, так і на чемпіонати світу повинен санкціонуватися федераціями.

Однак від згоди МОК на надання Міжнародним спортивним федераціям права вирішувати питання допуску до Олімпійських ігор, у яких будуть брати участь всі найсильніші спортсмени, – величезна дистанція. Повна «відкритість» Ігор привела б до безконтрольної залежності олімпійських видів спорту, МОК і національних олімпійських комітетів від бізнесу. Крім того, не кожний професіонал зможе одержати право брати участь в Іграх і далеко не кожен, хто отримав це право, виразить бажання брати в них участь.

У цілому багаторічна боротьба багатьох діячів спортивного руху за збереження класичних ідеалів олімпізму й «чистоти» олімпійського руху, боротьба проти професіоналізму в спорті останнім часом носила ідеалістичний характер. І хоча заохочення процесу професіоналізації олімпійського спорту веде до зміни його традиційної сутності, вносить у спорт дух діляцтва й наживи, приводить до порушення установлених подань про олімпійські принципи, необхідно визнати, що цей процес став реальністю. Подальші перспективи розвитку спорту усе тісніше пов'язуються із професіоналізмом, і зберегти своє обличчя олімпійський спорт зуміє, якщо буде реально оцінювати ситуацію й оперативно реагувати на конкретні запити з урахуванням інтересів олімпійського руху. Прагнення зберегти явно не відповідні реаліям сьогодення подання про «чисте» аматорство здатне тільки ускладнити розвиток спорту в країнах, у яких буде проводитися така політика.

Збереження принципу аматорства не перешкодило посиленню тенденції до професіоналізації спорту, а навпаки, спрямувало цей процес у русло брехні й махінацій (нелегальні виплати, фіктивні посади й т.д.). У результаті міркування про аматорство в спорті стали сприйматися як фарс.

Професійний і олімпійський спорт більше сторіччя розвивався самостійно, створюючи складну систему змагань, організації й методики підготовки спортсменів, виховуючи видатних спортсменів, що вражають віртуозною майстерністю й високими досягненнями. Їхнє зближення – один із найважливіших факторів подальшого прогресу спорту, росту його авторитету як одного з найбільш яскравих явищ сучасності.

Розділ 3. Професійний спорт

3.1. Особливості професійного спорту

На сьогодні можна вважати загальноприйнятим підхід до олімпійського й професійного спорту як до двох різновидів сучасного спорту вищих досягнень, що мають різну спрямованість і критерії ефективності.

Олімпійський спорт сконцентрований на підготовці й виступах на Олімпійських іграх. Критерієм його ефективності є результати виступів на Іграх Олімпіад і зимових Олімпійських ігор – кількість завойованих медалей, місце команд у неофіційному командному заліку.

Професійний спорт – це сфера бізнесу, мета якого – видовищність, що здобуває форму товару, продаж якого забезпечує прибуток.

Професійні спортивні федерації, асоціації, ліги, клуби є складними комерційними організаціями й щодо цього не відрізняються від підприємств (корпорацій, монополій, синдикатів, фірм) в інших сферах діяльності, тому в основі професійного спорту лежать, насамперед, економічні закони.

Прагнення до максимального одержання прибутку визначає діяльність організацій професійного спорту, орієнтовану на реалізацію загальної для всіх клубів організаційної й економічної політики й, у результаті, монополізацію того або іншого виду спорту.

Сучасний професійний спорт має низку специфічних принципових особливостей, що відрізняють його від олімпійського спорту.

Перша відмінна риса професійного спорту – його орієнтація на розвиток тих видів, які можуть принести більші доходи або, як мінімум, забезпечити покриття власними доходами всі витрати. Професійний спорт обмежений відносно невеликою кількістю видів спорту, що представляють особливе зацікавлення із комерційної точки зору: це, в першу чергу, бейсбол, баскетбол, американський футбол, хокей, футбол (у США європейський футбол називають соккером), гольф, теніс, бокс, автогонки, кінні перегони, гірськолижний і велоспорт. Значно менш популярні волейбол, деякі види боротьби, фігурне катання й інші види спорту.

Друга відмінна риса професійного спорту проявляється в прагненні його організацій забезпечити створення й підтримку в змаганнях атмосфери твердої конкуренції, без якої спорт втрачає привабливість для глядачів, втрачається зацікавлення ним з боку телебачення і спонсорів.

З метою підтримки суперницької атмосфери в ігрових видах професійного спорту створено досить складну систему наймання гравців, що обмежує спортсменів у виборі команд, за які вони хотіли б виступати, і визначальний порядок їхнього переходу з однієї команди в іншу. Основна мета цієї системи – такий розподіл гравців, що забезпечувало б високий рівень майстерності різних команд ліги, сприяло б підтримці в ній високої конкуренції й на цій підставі отриманню більших доходів. Ця система обмежує клуби в боротьбі за гравців, забезпечує достатню стабільність будови команд, передбачає в окремих видах спорту компенсацію клубам за перехід їхніх гравців в інші клуби. На щорічних аукціонах – драфтах, де клуби заключають контракти з новими гравцями, перевагу у виборі отримують команди-невдахи минулого сезону. Така система є дуже ефективною й створює в кожному черговому чемпіонаті воістину непередбачені ситуації.

Третя відмінна риса професійного спорту проявляється у великому значенні, що надається формуванню в кожному з видів професійного спорту спортивної еліти, що отримала в спортивному бізнесі назву «манімен», – відомі спортсмени, які користуються підвищеною популярністю в суспільстві. Для їхньої популяризації використовуються не тільки показники спортивної майстерності, але й спосіб життя, захоплення, доходи й т.п.

Вся історія професійного спорту переконливо доводить, що спортивна еліта й пов'язана з нею інформаційна, рекламна, спонсорська, суспільна діяльність є потужними факторами розвитку спорту й підвищення його доходів.

Четвертою принциповою особливістю професійного спорту є наявність достатньо ефективної системи соціального захисту спортсменів, яка постійно

вдосконалюється. Інтереси професійних спортсменів ефективно захищають

відповідні асоціації гравців.

В охороні інтересів професійних спортсменів велику роль відіграють посередницькі агентства, які займаються комерційною складовою від їхнього імені,

вкладають зароблені спортсменами кошти в ті чи інші справи тощо. Незважаючи на те, що менеджери й агенти беруть за послуги досить високий відсоток (20 % і більше), їхня діяльність є ефективною. Менеджери професійного спорту зазвичай визначають подальшу долю спортсменів і сприяють швидкій адаптації до нових умов життя після закінчення спортивної кар'єри.

Досягнення професійного спорту в соціальному захисті спортсменів визначається не тільки ростом їхніх доходів і матеріальних гарантій на майбутнє у вигляді пенсій. За останні роки в професійному спорті різко покращилися умови праці й наймання, зросло матеріально-технічне забезпечення процесу підготовки спортсменів, підвищилася якість роботи тренерського складу, проводяться досить ефективні заходи з охорони здоров'я спортсменів і забезпечення безпеки їхньої участі в змаганнях. Особливо яскраво це проявляється у видах спорту, пов'язаних з підвищеним ризиком для здоров'я – боксі, автогонках, американському футболі.

П'ятою відмінною рисою є експансія американського професійного спорту в інші країни, у тому числі в Японію, Канаду, розвинені країни Західної Європи, а в останні роки й в Україну. Ця особливість досить чітко проявлялася вже в 70-х роках, коли були перші спроби створення в Європі професійних ліг з хокею, американського футболу, баскетболу.

Великий вплив має американський професійний спорт на розвиток професійного спорту інших континентів. Так, європейський футбол активно впроваджує такі технології як на рівні професійних ліг окремих країн –

Франції, Іспанії, Італії, Німеччини, Англії, так і на рівні європейської федерації. Аналогічні процеси відбуваються й у європейському баскетболі. Одне з підтверджень цього – створення Північно-Європейської баскетбольної ліги (NEBL), діяльність якої побудована на основі принципів американського професійного баскетболу.

3.2. Мета, завдання й функції професійного спорту

Генезис професійного спорту й дослідження його сучасного стану дозволяють затверджувати, що протягом всієї його історії відбувалася поступова трансформація окремих видів професійного спорту в спортивний бізнес.

Незважаючи на високий рівень майстерності спортсменів, професійний спорт перестав бути спортом у первісному розумінні

цього слова, а став різновидом розважальної індустрії.

Пошуки джерел доходів і способів збільшення прибутку привели до зникнення в змаганнях самого

спортивного духу. Основне завдання професійного спорту упродовж усього розвитку – приносити дохід людям, які до цього мають відношення (спортсмени, тренери, агенти, менеджери, власники команд, керівники ліг). Коли спорт пов'язаний з бізнесом, його мета – перемога, одержання грошей, досягнення слави й популярності.

Оскільки професійний спорт тісно пов'язаний з різними сферами людської діяльності, для нього характерні велика розмаїтість і багатоплановість. Виходячи із цього, варто розрізняти загальні й специфічні функції професійного спорту.

Загальними вважають функції, які лише частково належать для професійного спорту, більш активно вони реалізуються в інших сферах людської діяльності, зокрема оздоровчій, виховній, освітній, видовищній, комунікативній, рекламній тощо.

Оздоровча функція стосується зміцнення здоров'я, підвищення імунітету за рахунок раціонально організованої рухової активності.

Виховна функція полягає у формуванні морально-етичних цінностей демократичного суспільства. В основі системи ціннісних орієнтацій масової свідомості в США знаходиться ідея «індивідуального успіху», що сприймається як успіх винятково особистий, де на перший план виступає не благо колективу, а успіх конкретної людини.

Освітня функція передбачає отримання нових знань, умінь і навичок. Спортивна діяльність спрямована на досягнення високих результатів і їй властивий творчий, евристичний характер. Шлях до нових перемог – це безперервний пошук нових засобів і методів підготовки. Це підтверджує істотне значення спорту як діяльності, що поглиблює знання щодо можливостей людини й розширює його межі.

Видовищна функція лежить в основі задоволення потреб суспільства в розвагах. В основі видовищної привабливості спорту лежать властиві йому естетичні властивості. Не випадково спорт органічно проявляється знайшов в різних видах мистецтва й сам набув низку його ознак.

Комунікативна функція полягає в зближенні людей. Спорт сприяє об'єднанню людей у відповідні організації на основі спільності інтересів і практичної діяльності.

До специфічних належать соціальні функції професійного спорту, які реалізуються безпосередньо або в процесі споживання його як видовища. До них прилягає функція «клапана безпеки», моделювання поведінки, підтримки надії, індивідуалізації, відволікання й інтеграції.

3.3. Організація й керування професійного спорту

Основною структурною одиницею в професійному спорті є ліга або асоціація. Ліга в ігрових видах спорту виступає адміністративним органом законодавчої й виконавчої влади, що поєднує певну кількість команд, залежно, насамперед, від фінансових можливостей. Ліга розробляє календар, укладає контракти із суддями, виконує інші адміністративні функції. Вищим органом влади в лізі є Рада керівників, до якої входять президенти всіх команд ліг. Вона відповідає за поточну діяльність і визначення перспективної політики ліги, вирішує питання, пов'язані зі зміною статуту, правил, розширення складу й прийому нових команд до ліги.

На чолі ліги стоїть президент або комісіонер, що обирається Радою керівників ліг. Президент ліги керує нею, займається рішенням спорів між командами, стежить за дотриманням правил змагань, економічною політикою, веде переговори від імені ліги тощо.

Основним регулятивним документом у лізі виступає її конституція або статут Ліги, яка, в свою чергу, не є прибутковою організацією й фінансується за рахунок відрахування 5% доходів від продажу квитків на ігри чемпіонату й розіграш кубків. Однак ліга, по суті, є монополістом у рішенні основних питань: правил гри, визначення кількості команд у лізі й кількості гравців у команді, прийому нових клубів, висновку контрактів на продаж прав телетрансляції ігор тощо.

Ліга (асоціація) є організаційною одиницею професійного спорту. За своєю суттю це спортивні картелі, які обмежують конкуренцію між командами на ринку робочої сили, узгоджено діють при вирішенні питань про залучення нових команд до ліги й контролюють їхнє розміщення, розподіляють між собою сфери впливу, включаючи контакти із засобами масової інформації, і в першу чергу з телебаченням.

Клуб, або команда, є низовою ланкою ліги. Кожен клуб виступає як окреме підприємство з усіма характерними для нього службами,

підрозділами. На чолі підприємства стоїть певна особа, що координує всю його діяльність.

Керівництво приблизно однакове для всіх ігрових видів спорту. На чолі клубу стоїть президент, що обирається радою правління. Команду очолює генеральний менеджер. У складі команди – головний тренер і ще кілька тренерів залежно від виду спорту.

Загальний чисельний склад команд разом із адміністративним персоналом і обслугою звичайно становить від 70 до 100 чоловік. Команди (клуби) у лігах перебувають у двозначному положенні. Юридично вони є незалежними об'єднаннями, які можуть діяти самостійно.

Однак їхня діяльність як членів картелю-ліги юридично обмежується угодами, укладеними з лігою. У деяких аспектах вони рівноправні партнери, які мають свою частку в загальному бізнесі. Однак, будучи складником ліги, вони підкоряються її правилам, які не виключають можливості суворих дисциплінарних стягнень і покарань у випадку їхнього порушення.

Professional Sport

Прогрес у професійному спорті визначається двома основними чинниками: кількістю глядачів і зростанням доходів. За останні 20 років відвідуваність змагань із професійних видів спорту постійно зростала, збільшувалися й доходи професійних ліг і команд. Цьому багато в чому сприяла існуюча організаційна структура професійного спорту, що не позбавлена недоліків, однак в основному вирішує поставлені перед нею завдання. Це підтверджується фінансовим станом ліг і команд.

Розділ 4. Професійний спорт у Європі

4.1. Особливості розвитку професійного спорту в Європі

Професійний спорт у Європі має низку особливостей, пов'язаних з історичними традиціями й концепціями його розвитку в окремих країнах, ставленням до нього держави, з іншими підходами до підготовки спортсменів-професіоналів і відбору їх у команди, з фінансуванням професійного спорту, а також іншим, порівняно з американцями, сприйняттям спорту європейцями.

На відміну від американського спорту, в якому чітко прослідковується межа між аматорським і професійним спортом, у Європі такого не спостерігається. Національні федерації з низки видів спорту поєднують і аматорів, і професіоналів. Значний вплив на них відчувається з боку міжнародних спортивних організацій.

У Європі це автогонки, баскетбол, бокс, велоспорт, волейбол, гольф, гірськолижний спорт, регбі, теніс, фігурне катання, футбол, хокей тощо.

У низці європейських країн з'явилися напівпрофесійні команди з американського футболу й бейсболу. Специфіка розвитку професійного спорту в Європі найбільш чітко проявляється саме в його окремих видах.

До середини 80-х років у багатьох країнах Європи концепція аматорства з її цінностями й ідеалами переважала над концепцією професіоналізму, статус спортсмена-аматора вважався спортивною громадськістю значно вищим, ніж статус професіонала, а в англійському й французькому регбі таке положення зберігається й дотепер. Важливу роль у цьому зіграла позиція МОК, що до початку 80-х років твердо дотримувалася концепції аматорства.

Практично в усіх європейських країнах, де культивуються окремі види професійного спорту, зокрема ігрові, держава через місцеві органи влади сприяє їхньому розвитку. Жодна головна професійна ліга не підтримується прямо фінансовими засобами з бюджетів штатів і міст. Водночас муніципалітети багатьох американських міст на пільгових

умовах здають в оренду професійним командам муніципальні спортивні споруди, а в окремих випадках фінансово підтримують команди нижчих ліг з бейсболу й хокею.

Особливо вирізняється підхід до фінансування професійного спорту в Європі. Хоча джерела фінансування однакові, але частка їх у загальному бюджеті ліг і команд має істотні розходження. Йде, в першу чергу, про доходи від продажу прав на телетрансляцію змагань. У Європі не надається надто великого значення роботі із глядачем, а також доходів від оренди спеціальних лож для найбільш багатих глядачів.

Є один розділ – ліцензійна діяльність, до якої деякі фахівці зараховують і сферу спонсорства. На думку прогнозистів, доходи, що відраховуються професійними лігами й командами від продажу ліцензійних товарів з їхніми емблемами, можуть стати на початку ХХІ в. одними із самих перспективних і стабільних. У цій сфері діяльності професійний спорт є еталоном для всіх інших спортивних організацій, включаючи країни Європи.

У Європі існує різне ставлення до спонсорування професійного спорту. Воно залежить від країни, її традицій, відношення до спорту в цілому й виду спорту зокрема. Не випадково з командних ігрових видів спорту тільки професійний футбол має завдяки спонсорам більш-менш міцну фінансову базу.

Так, футбольні клуби Великобританії, Франції, Німеччини, Італії, Іспанії тісно пов'язані з такими компаніями-спонсорами, як АГФА, «Опель»,

«Мерседес-Бенц», «Адідас», «Грюндіг», «Літлвудс», «Діа-Дора», ФІАТ, «Пармалат», «Матра», банк «Баркліз» тощо. Особливо популярне спортивне спонсорство в Італії: одна з причин – пільгова податкова політика. Фірми в цій країні не платять податків з витрат на рекламу.

В європейських країнах також перевага надається корпоративним формам володіння професійними командами. Так, більшість футбольних і інших клубів у низці європейських країн належить великим корпораціям. Водночас, НФЛ, наприклад, забороняє пряме або непряме володіння командами тією або іншою корпорацією. Для роботи у вищому аматорському дивізіоні тренерів необхідно одержати ліцензію класу «А», а для роботи з професійними командами залучаються тільки тренери-викладачі з футболу.

Ці положення поширюється й на земельні футбольні федерації. Аналогічна система підготовки в ДБФ і для суддів. Всі 144 судді зі списків ДБФ і 66 бокових суддів є аматорами, і суддівство для них – не професія, хоча вони одержують щомісячну зарплатню.

Отже, особливості розвитку професійного спорту в Європі по-різному проявляються в кожній європейській країні з окремих видів спорту.

4.2. Правове регулювання професійного спорту в Європі

Сьогодні в багатьох країнах світу частіше виникає питання про правове забезпечення спорту, про необхідність прийняття законів, що регулюють його розвиток.

Упродовж більше ста років професійний спорт розвивався за своїми законами, головним із яких був статут або хартія, які ґрунтувалися на

дотриманні національних законодавств і розробляли власні процедури вирішення конфліктів.

При розгляді правових аспектів розвитку професійного спорту в Європі варто враховувати розмаїтість національних законодавств більш ніж 40 європейських країн, у яких культивуються окремі види професійного спорту.

Після створення Європейської ради всі міжнародні спортивні організації в рамках Європи, особливо УЄФА, почали співробітництво з ЄС стосовно питань правового регулювання спорту. Так, ще в 1970 р. створена комісія, що займалася питаннями професійного футболу й впливу на нього загальноєвропейського законодавства, а також розробленням типового контракту футболістів і системи їхнього переїзду з однієї європейської країни в іншу. В 1978 р. комісію замінюють такі три органи: 1) група експертів; 2) комісія з доробки статті, що регулює перехід спортсменів-аматорів у професіонали; 3) дисциплінарний орган, що займається аналізом порушень принципів співробітництва між клубами. В 1994 р. створено Бюро сприяння країнам Східної Європи. Одне з першочергових його завдань – навчання й підвищення кваліфікації адміністративного персоналу національних футбольних федерацій.

Розвиток професійного спорту, зокрема окремих його видів, визначається чинними законами країни, у якій він функціонує. У низці країн прийнято закони про розвиток професійного спорту, а з середини 90-х років закони почала розробляти і Європейська рада.

У прийнятому в 1981 р. законі Італії про спорт професійному спорту присвячена спеціальна глава, у другій статті якої говориться: «Справжній закон розглядає спортивними професіоналами спортсменів, тренерів і інших осіб, що сприяють підготовці спортсменів, які займаються спортивною діяльністю як постійною роботою й одержують відповідну кваліфікацію з боку національних спортивних федерацій на підставі розроблених ними нормативів з урахуванням дотримання вказівок Олімпійського комітету Італії (КОНІ) щодо розмежування аматорської й професійної діяльності».

У статті «Про дисципліну праці в спорті» записано, що прийом на роботу здійснюється за допомогою висновку контракту, що потім надається для затвердження національній спортивній федерації. Допускається передача контракту до закінчення терміну його дії одним спортивним клубом іншому за умови, якщо на це погоджується друга сторона (спортсмен) і дотримані всі формальності, що пропонуються національною спортивною федерацією.

Установлене обов'язкове страхування спортсменів-професіоналів. Крім того, у законі зазначається, що «спортсмени-професіонали можуть одержати право на пенсію в 45 років для чоловіків і в 40 років – для жінок, якщо будуть виплачені за них внески упродовж не менше 20 років».

Спортивний світ практично у всіх європейських країнах до 80-х років жив за своїми хартіями, статутами й іншими уставними документами.

Цивільні суди не розбирали справи, пов'язані з порушенням спортивних правил, та й спортсмени не зверталися з позовами в суд. Усі суперечки зазвичай вирішувалися спортивними інстанціями. Однак консервативність різних спортивних структур, у яких зайнято багато непрофесіоналів, продукувала помилкові рішення. А це, в свою чергу, змушувало спортсменів звертатися до суду для захисту своїх прав.

Кілька років назад юриспруденція дотримувалася точки зору, згідно з якою цивільні суди не займалися справами, пов'язаними зі спортом. Сьогодні суди в багатьох європейських країнах стали брати участь у вирішенні спортивних суперечок.

Зовсім очевидно, що спорт не ізольований від життя й суспільства. За сформованою традицією спортивні організації намагаються не допускати порушень і споровши, ведучих до втручання цивільних судів у спортивні справи. Однак на відміну від колишнього років сьогодні професійні спортсмени розглядають себе в ролі тих, хто надає глядачам спортивні послуги, і тому досить схильні вдаватися до допомоги державних законів.

Правила, що стосуються внутрішньої діяльності спортивної організації, самої гри або проведення змагання, давно вже відпрацьовані, перевірені життям і, певною мірою, навіть консервативні, однак правила, що регулюють

економічні взаємини в спорті, з'явилися відносно недавно й в основі своїй спираються на існуючі в певній країні державні закони.

Сьогодні деякі юристи висловлюють таку точку зору: хоча правила, що регулюють спортивну діяльність, є частиною правової системи, вони не можуть бути правилами закону внаслідок довільного характеру їхнього змісту. Це не зовсім так, оскільки в багатьох європейських державах ця система правил підкріплюється й спортивним законодавством. Так, у Франції в 1987 р. був прийнятий закон про спортивні змагання, у якому визначені державні заходи щодо стримування поширення допінгу в спорті (карне покарання й інші санкції).

Життя показує, що спортсмени найчастіше вдаються до допомоги судів при рішенні питань, пов'язаних з контрактами (насамперед, із зарплатою), переходами в іншу команду, страхуванням, нещасними випадками і под.

У питанні взаємин держави й спорту спортивні організації прагнуть захистити «чистоту» спорту й залишити в себе отримані доходи. У взаєминах керівника й спортсмена головними є питання зарплати й бажання переходу до іншого клубу.

Стосовно взаємин спорту й спонсорів, те останні, природно, прагнуть підкорити спортивні правила законам комерції. Тому при розробленні спортивних законів необхідний захист від надмірного проникнення в спорт комерції.

З того моменту, як спортсмен стає професіоналом – «оплачуваним службовцем», він починає шукати можливості зміцнити й убезпечити своє положення. Це досягається за допомогою законів і створення асоціацій або профспілок спортсменів. Конфлікти між керівниками ліг, клубів і професійних спортсменів неминучі. Це пояснюється тим, що кожна сторона має свою мету, яка не тільки перебуває у протиріччі, але й згодом змінюється. Спортсмен бажає захистити й продовжити свою кар'єру, має потребу в гарантіях і надійності волі переходу. Він прагне до максимальних доходів під час своєї не настільки тривалої професійної кар'єри (у

середньому 5-7 років). Завдання клубу протилежні. Не випадково статuti, і особливо контракти, містять багато різних обмежень.

Зазвичай більшість спорів виникає через нечітко сформульовані пункти контракту. Суди сьогодні охоче втручаються в спортивні суперечки, щоб гарантувати дотримання суспільних норм.

У низці випадків державна влада змушує спортивні колективи і професійні ліги включати у свої статuti правила, розроблені державними органами. Однак у цьому випадку дуже важливо, щоб спортивні організації, які одержали такі «директиви» від держави, були переконані в їхній доцільності.

У різних країнах часто бувають випадки, коли спортивні організації при розробленні своїх правил жадають від державної системи зробити виключення, щоб не порушувати свої апробовані роками правила або пояснюючи це необхідністю більш швидкого розвитку даного виду спорту або підвищення спортивних результатів.

У процесі пристосування спортивних уставів і хартій до законів певних країн досить часто виявляються протиріччя, що існують між статутами міжнародних спортивних організацій і національних законів.

На відміну від американських асоціацій професійних спортсменів в ігрових видах спорту, в європейських країнах діяльність асоціацій по захисту прав спортсменів не настільки помітна. Однак роль і активність організацій, що захищають інтереси професійних спортсменів, постійно зростає. Особливо активно діють асоціації у випадках перегляду правил, у конфліктних ситуаціях між клубом і гравцем. Крім того, асоціації стали основним центром, де спортсмен може одержати кваліфіковану пораду з багатьох питань.

Таким чином, правове регулювання професійного спорту в Європі перебуває в стадії формування. Воно ґрунтується на правових нормах відповідних країн. На відміну від правового регулювання в ігрових видах американського професійного спорту, де окремі ліги й навіть клуби розробляють власні правові положення, на прийняття правових норм

функціонування професійного спорту в європейських країнах істотно впливають державні органи й національні федерації. Питаннями правового регулювання в професійному спорті займається також Європейська рада. Останнім часом у правовому регулюванні професійного спорту в Європі активізувалася участь цивільних судів.

5.1. Українські та закордонні спортсмени в професійному спорті

За короткий період величезна кількість спортсменів високого класу, що спеціалізуються в популярних професійних видах спорту й представляючи комерційний інтерес, виявилися в закордонних клубах.

Найбільш показовий щодо цього хокей. Якщо в середині 80-х років у командах НХЛ було дуже мало хокеїстів з України, а в щорічному «драфте» були представлені 1-2 спортсмени, то в 90-х рр. кількість таких спортсменів обчислювалося десятками: 1990 р. – 14 чол.; 1991 р. – 25; 1992 р. – 47; 1993 р. – 44; 1994 р. – 37 чол. Значна частина спортсменів, що брали участь в «драфте» у ті роки, була відібрана в різні клуби НХЛ: 1990 р. – 10 з 14 чол. (71,4 %); 1991 р. – 16 з 25 (64,0 %); 1992 р. – 24 з 47 (51,1 %); 1993 р. – 17 з 44 чол. (38,6 %).

До кінця 90-х років у клубах НХЛ побували більше 100 найсильніших хокеїстів, деякі з України, а в цей час у північноамериканському професійному хокеї працюють близько 50 спортсменів.

Масовий від'їзд найсильніших спортсменів негативно позначився на внутрішньому чемпіонаті, його привабливості для глядачів і спонсорів. Хокей нашої країни практично перетворився в резервну лігу північноамериканського професійного хокею. Однак і в цій якості, з огляду на різке зниження рівня національного чемпіонату, можливості російського хокею до кінця 90-х років виявилися значною мірою вичерпаними, оскільки клуби НХЛ втратили інтерес до наших спортсменів, що виставляються для участі в «драфте». Наприклад, в 1996 р. з 24 спортсменів клуби НХЛ відібрали тільки 5 (20,8 %); в 1997 р. – з 22 - 2 (9,1 %), а в 1998 р. – з 29 - тільки одного спортсмена (3,4 %).

Цей напрямок розвитку професійного спорту виявився вигідним для НХЛ, але тупиковим для російського хокею, що за короткий період призвело до різкого зниження рівня національного чемпіонату, якості підготовки спортсменів і команд, втраті серйозних перспектив розвитку професійного хокею усередині країни.

Слід зазначити, що багато гравців – вихованці радянської школи хокею 80-х – початку 90-х років прекрасно адаптувалися в клубах НХЛ, стали найбільш яскравими й високооплачуваними спортсменами. Найбільш успішну кар'єру в НХЛ зробили хокеїсти А. Могильний, І. Ларіонов, В. Фетисов, С. Федоров, П. Бурі, В. Каменський, С. Яшин. Великого успіху домоглися й українські спортсмени Д. Христич, А. Житник та ін. Успіхи цих спортсменів у професійному хокеї багато в чому зумовлені досить тісним співробітництвом колишніх радянських і північноамериканських хокейних шкіл в 70- 80-ті роки, внаслідок чого в практику підготовки гравців України міцно увійшли принципи змагань і тренувальної діяльності, характерної для клубів НХЛ, які, у свою чергу, запозичили в школі радянського хокею основи швидкісної комбінаційної гри.

Цілком природно, що такої перспективи не має більшість наших гравців, підготовлених у другій половині 90-х років в умовах різкого зниження рівня національного чемпіонату, класу граючих команд,

відсутності видатних спортсменів, без яких немислиме повноцінне виховання молодих обдарованих гравців.

Аналогічна ситуація склалася й у інших ігрових видах спорту. Наприклад, за останні п'ять років Україна втратила більше 30 провідних баскетболістів, які виїхали за рубіж для роботи в професійних і напівпрофесійних командах.

Це практично призвело до втрати національного чемпіонату як з погляду його привабливості для глядачів, спонсорів і засобів масової інформації, так і основного фактора підвищення ефективності підготовки гравців, їх індивідуальної й командної майстерності. В 2000 р. ситуація в українському баскетболі трохи покращилася у зв'язку з утворенням у Києві професійного баскетбольного клубу «Київ» і його включенням у число команд Північноєвропейської баскетбольної ліги (СЕБЛ).

Таким же шляхом пішов процес професіоналізації українського спорту в неігрових його видах, що становляють інтерес для професійного й напівпрофесійного закордонного спорту.

За короткий час у різних професійних клубах виявилася більшість видатних велосипедистів кінця 80-х – початку 90-х років. Практично в повному складі на чолі з головним тренером А. Кузнецовим і найсильнішим гонщиком В.Якимовим виїхав за рубіж самий авторитетний велосипедний клуб «Локомотив», підписали контракти із закордонними професійними клубами майже всі найсильніші спортсмени України – В.Пульников, А.Зинов'єв, В.Жданов, П.Угрюмов, Д.Абдужапаров та ін.

Це істотно знизило інтерес до розвитку цього виду спорту усередині країни, призвело до втрати інтересу до змагань національного рівня. Однак

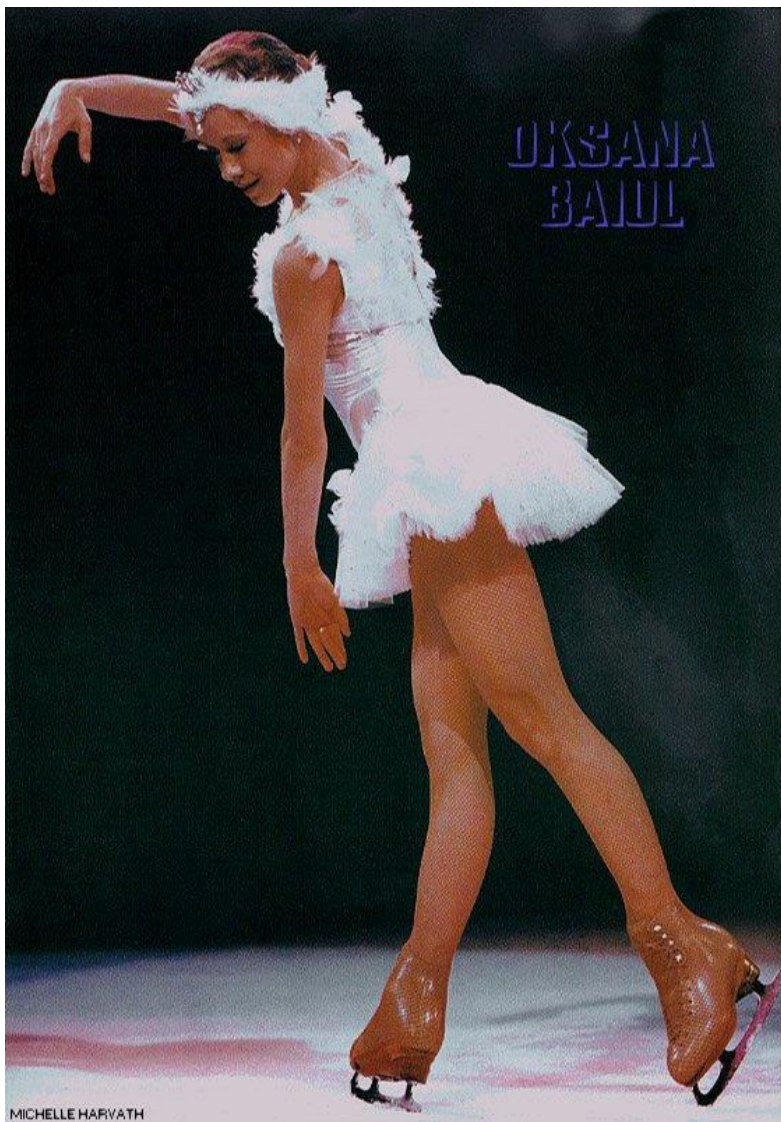
при всьому негативному впливі практично неконтрольованого масового від'їзду за рубіж найсильніших велосипедистів слід зазначити окремі позитивні моменти. Робота в професійних закордонних клубах країн Європи, у яких є всі необхідні умови для ефективної підготовки, сприяла помітному росту майстерності спортсменів.

Ефективне поєднання підготовки, наприклад, українських велосипедистів під керівництвом відомого фахівця Віктора Осадчого за рубежем з підготовкою збірної команди України до Олімпійських ігор і чемпіонатів світу призвело

до успіху. Збірна команда України у велосипедних перегонах на треку в другій половині 90-х років упевнено увійшла до числа найсильніших команд світу.

Такий шлях чекав і фігурне катання. Участь провідних спортсменів у різноманітних професійних змаганнях, сполучення роботи в російському й відомому закордонному клубах, збереження вітчизняної школи фігурного катання і її подальший розвиток всесвітньо відомими російськими тренерами Е.Чайковським, Т.Тарасовою, Т.Москвіною, А.Мишиним, В.Кудрявцевим, Н.Ліничук сприяло ще більшому підвищенню авторитету фігурного катання у світі, вихованню в другій половині 90-х років XX в. плеяди яскравих видатних спортсменів.

На жаль, цього не вдалося зробити українським фахівцям, які на початку 90-х років мали блискучі передумови для подальшого розвитку цього виду спорту, успадковані від системи центрів фігурного катання. За твердженням самих керівників Федерації фігурного катання України, українські фігуристи були здатні скласти конкуренцію на міжнародній арені фігурному катанню іншим країнам.

Однак недолік професіоналізму й грубі методичні й організаційно-методичні помилки не дозволили українським фахівцям ефективно організувати процес розвитку фігурного катання, взаємодії із професійними закордонними клубами. За короткий час майстерність найсильніших спортсменів – чемпіонів світу, Європи, Олімпійських ігор різко знизилася, і вони пішли зі спорту, національні центри зруйнувалися, робота з резервом значно погіршилася, матеріальна база для розвитку фігурного катання скоротилася. У результаті цей, ще недавно процвітаючий в Україні вид спорту, переживає глибоку кризу.

5.2. Проблеми адаптації спортсменів України у професійному спорті

Між спортом вищих досягнень і професійним спортом країн Заходу існували значні розходження в системі підготовки, психологічної орієнтації, поглядах на спорт, способі життя й т.п. Наприкінці 80-х – початку 90-х років

це створило величезні труднощі для спортсменів України, що перейшли в професійний спорт Заходу.

У найкращому положенні виявилися хокеїсти. Упродовж багатьох років регулярні зустрічі збірної команди України і провідних клубних команд із різними клубами НХЛ призвели до зближення північноамериканської й радянської шкіл хокею, забезпечили досить тісні зв'язки між радянськими спортсменами й тренерами, менеджерами різних клубів НХЛ, знання найсильнішими хокеїстами вимог професійного хокею, особливостей техніки й тактики команд НХЛ і т.п. У сукупності з високим рівнем майстерності радянських спортсменів, все це забезпечило їм відносно легкий перехід у професійний хокей, досить швидко й ефективну адаптацію в клубах НХЛ. Надалі, коли в клубах НХЛ стали виступати десятки хокеїстів із країн СНД, у першу чергу, процес їхнього переходу в професійний хокей став ще більш успішним.

Цьому багато в чому сприяли успішні виступи й високий рейтинг багатьох гравців (П.Бурі, І.Ларионов, В.Каменський, С.Федоров, С.Яшин та ін.), що зробили успішну кар'єру в різних клубах НХЛ. Не такою успішною виявилася ситуація в інших видах спорту. Так, збірна команда України з баскетболу, що успішно виступила у чемпіонаті світу 1986 р. (2-е місце), чемпіонаті Європи 1987 р. (2-е місце) й Іграх Олімпіади 1988 р. (1-е місце), ніколи не зустрічалася із професійними спортсменами клубів НБА, і навіть провідні баскетболісти мали досить умовні уявлення про реальний рівень майстерності команд і гравців професійних команд, їхню техніку, тактику, фізичні можливості, систему підготовки тощо. Це стосувалося навіть таких видатних гравців, як А.Сабоніс, Ш.Марчюленіс, В.Хомічюс, Р.Куртинайтис, А.Волков, які, на думку експертів, могли б успішно виступати в клубах НБА й сподівалися випробувати себе в професійному баскетболі.

Видатний український баскетболіст Олександр Волков, визнаний одним із кращих гравців Європи й світу в 1986 - 1988 р., згадує: «У ті роки я, звичайно, сподівався рано або пізно потрапити в один із клубів НБА. Я вивчав англійську мову, ретельно збирав інформацію про професійний баскетбол, що видаються гравцях, їхню техніку, тактику команд і т.п. Однак, тільки тоді, коли вперше в історії вітчизняного баскетболу шести провідним баскетболістам України в 1987 р. представилася можливість взяти участь у спільній грі з найсильнішими гравцями одного із клубів НБА (Атланта), мені стало ясно, які великі розбіжності в техніці гри.

Ці збори відкрили для нас, людей, які були найсильнішими в європейському баскетболі й вважали, що в цій грі досягли всього або майже всього й не мають серйозних перспектив для подальшого росту майстерності, не тільки нові можливості щодо техніки гри, але й продемонстрували результативність принципово нового, творчого підходу до спортивного вдосконалення, пошуку індивідуальних резервів, формування самобутньої моделі ігрових дій, що відповідає природним задаткам, поглядам і перевагам конкретного гравця. Мені, що звик до атмосфери українського і європейського баскетболу, у якій вирішальна роль приділялася тренеріві, а

роль спортсмена в основному зводилася до строгого виконання його вказівок, такий підхід відкрив нові можливості для росту майстерності. У цьому я, а також мої товариші по збірній команді, переконалися вже наприкінці цих нетривалих зборів, коли з подивом констатували, що нам удалося істотно додати в техніко-тактичній майстерності, вийти на новий рівень розуміння баскетболу».

Наші баскетболісти в різних клубах НБА стикнулися з більшими труднощами як психологічного, так і суто спортивного характеру. У психологічному плані їм, було дуже складно бути новачками професійних команд, завойовувати право потрапити не тільки до складу стартових п'ятірок, але й брати участь у грі всього кілька хвилин.

У техніко-тактичному відношенні вони зустрічалися із проблемою необхідності різкого підвищення ефективності захисних дій, яким у клубах НБА надавалося першочергове значення, на відміну від радянської школи, у якій акцент робився на ефективність атаки. У фізичному плані гравці зустрічалися з необхідністю істотного підвищення швидкісно-силових якостей. Не менш складним виявилось й перенесення відповідальності за якість підготовки, особливо технічної й функціональної, на самих гравців. Наприклад, А. Волков у клубі Атланти міг користуватися консультаціями тренера, послугами науковців з інституту спорту, що давали рекомендації з розвитку рухових якостей, підвищення функціональної підготовки. Однак весь обсяг відповідальності за ефективність індивідуальної підготовки повністю лягав на нього, а стимулювання цього процесу здійснювалося найпростішим способом – прямою залежністю заробітної плати від часу, проведеного на площадці в іграх чемпіонату НБА. Цей підхід приніс позитивні результати й уже до середини терміну контракту (1989-1992 р.) А. Волков домігся високих показників результативності гри.

Подібні труднощі переборювали й найсильніші велосипедисти Росії й України, які виявилися в системі професійного спорту. Видатні спортсмени, що досягли вершин в аматорському велоспорті 80-х років, однак звиклі до централізованої підготовки, постійній опіці тренерів, лікарів, науковців і не

звиклі до самостійності, дуже складно проходили процес адаптації до умов професійного спорту.

Було важливим високоефективне виконання роботи в умовах численних стартів, що становили період до 5-6 місяців, найсуворіше підпорядкування особистих інтересів вимогам командних дій. Підготовка, її побудова, контроль ефективності виконання багато в чому були особистою справою гонщика. Водночас ефективність підготовки, як і в американському баскетболі, стимулювалася контролем за ефективністю виступів у перегонах і прямо залежала від доходів спортсмена.

Багато спортсменів, що перейшли в професійний спорт, зробили в ньому більш-менш успішну кар'єру (В.Якимов, В.Пульников, Д.Абдужапаров, П.Угрюмов). Однак багато хто, здавалося б, дуже перспективні гонщики, так і не змогли пристосуватися до вимог професійного велоспорту.

В останні роки спортсмени України, що спеціалізуються в різних видах спорту, які представлені в сфері західного й міжнародного професійного спорту, одержали доступ до інформації про професійний спорт, можливість спілкуватися із представниками професійних клубів і готувати себе до кар'єри в професійному спорті. Тому й перехід їх у сферу професійного спорту виявляється усе більше легким і цивілізованим.

Питання для самоперевірки.

1. Дайте загальну характеристику першого періоду Ігор Олімпіад.
2. Особливості олімпійського спорту.
3. Опишіть правове регулювання професійного спорту в Європі.
4. Назвіть джерела спорту Древньої Греції.
5. Розкажіть про президентів МОК і роль їх діяльності в розвитку олімпійського спорту.
6. Особливості відбору спортсменів до клубів НФЛ, НБА, ГБЛ .
7. Охарактеризуйте XX Зимні Олімпійські ігри.
8. Назвіть економічні основи олімпійського спорту.
9. Поясніть роль видатних спортсменів в розвитку професійного спорту.
10. Охарактеризуйте олімпійський рух в Україні.
11. Розкажіть про XXII Олімпійські ігри.
12. Поясніть значення колективного договору як основи трудових відносин в професійному спорті.
13. Дайте характеристику Панамериканським іграм.
14. Розкажіть про IV Зимові Олімпійські ігри.
15. Поясніть критерії економічної ефективності систем змагань.
16. Охарактеризуйте НОК і основи їх діяльності.
17. Розкажіть про XII ігри Олімпіади.
18. Назвіть джерела доходів професійного спорту.
19. Розкажіть про Конгрес 1894 року і його роль в олімпійському руху.
20. Охарактеризуйте I Зимові Олімпійські ігри.
21. Поясніть специфіку спортивного бізнесу в США.
22. Охарактеризуйте Зимові Олімпійські ігри в системі олімпійського спорту.
23. Розкажіть про VII Ігри Олімпіад.
24. Поясніть значення професійного спорту в сучасному суспільстві.
25. Дайте загальну характеристику четвертого періоду Ігор Олімпіад.
26. Розкажіть про МОК та основи його діяльності.
27. Поясніть роль асоціацій спортсменів професіоналів в правовому регулюванні спортивного бізнесу.

- 28.Розкажіть про Ігри I Олімпіади.
- 29.Дайте загальну характеристику третього періоду Ігор Олімпіад.
- 30.Поясніть особливості розвитку професійного спорту в Європі.
- 31.Поясніть особливу роль фізичного виховання в системі виховання і навчання Древньої Греції.
- 32.Дайте загальну характеристику другого періоду Ігор Олімпіад.
- 33.Поясніть проблеми адаптації спортсменів України в професійному спорті.
- 34.Дайте загальну характеристику першого періоду Ігор Олімпіад.
- 35.Розкажіть про МОК та основи його діяльності.
- 36.Поясніть систему змагань в індивідуальних видах професійного спорту.
- 37.Назвіть основні напрямки діяльності МОК.
- 38.Розкажіть про Азійські ігри.
- 39.Поясніть систему змагань в ігрових видах професійного спорту.
- 40.Розкажіть про внесок П'єра де Кубертена в розвиток олімпійського руху.
- 41.Охарактеризуйте другий період Ігор Олімпіад.
- 42.Розкажіть про розвиток професійного футболу в Європі.
- 43.Розкажіть про внесок Хуана Антоніо Самаранча в розвиток олімпійського руху.
- 44.Поясніть роль фізичного виховання в системі виховання в системі виховання і навчання в Древній Греції.
- 45.Охарактеризуйте проблеми адаптації спортсменів України в професійному спорті.
- 46.Розкажіть про Панамериканські ігри.
- 47.Охарактеризуйте ігри XXV Олімпіади в Барселоні.
- 48.Поясніть систему змагань в ігрових видах професійного спорту.
- 49.Розкажіть про I Зимові Олімпійські ігри.
- 50.Дайте характеристику четвертого періоду олімпійського руху.
- 51.Поясніть особливості відбору спортсменів до клубів НБА, ГБЛ, НФЛ.
- 52.Охарактеризуйте Олімпійські Ігри Древньої Греції.
- 53.Розкажіть про боротьбу з допінгом у спорті.
- 54.Розкажіть про специфіку спортивного бізнесу в США.

55. Розкажіть про структуру і функціонування олімпійського спорту.
56. Назвіть спортивні споруди в Древній Греції.
57. Поясніть «Драфт» систему відбору спортсменів в командних видах спорту.
58. Назвіть мету та задачі МОК.
59. Розкажіть про Конгрес 1894 року і його роль в олімпійському руху.
60. Назвіть видатних українських спортсменів і поясніть їх роль в розвитку професійного спорту.
61. Назвіть економічні основи олімпійського спорту.
62. Дайте загальну характеристику третьому періоду Ігор Олімпіад.
63. Поясніть значення колективного договору як основи трудових відносин в професійному спорті.
64. Розкажіть про організацію і програму Олімпійських ігор Древньої Греції.
65. Охарактеризуйте мету та завдання НОК і основи їх діяльності.
66. Поясніть специфіку спортивного бізнесу в США
67. Розкажіть про Олімпію – місце проведення Олімпійських ігор Древньої Греції.
68. Охарактеризуйте ігри XXII Олімпіади.
69. Опишіть правове регулювання професійного спорту в Європі.
70. Назвіть джерела спорту Древньої Греції.
71. Дайте характеристику третього періоду Олімпійських ігор.
72. Поясніть значення професійного спорту в сучасному суспільстві.
73. Розкажіть про МОК та основи його діяльності.
74. Охарактеризуйте Зимові Олімпійські ігри в системі олімпійського спорту.
75. Поясніть роль асоціацій спортсменів професіоналів в правовому регулюванні спортивного бізнесу.
76. Розкажіть про I Зимові Олімпійські ігри.
77. Розкажіть про внесок П'єра де Кубертена в розвиток олімпійського руху.
78. Поясніть особливості розвитку професійного спорту в Європі.
79. Розкажіть про боротьбу з допінгом у спорті.

- 80.Розкажіть про внесок Хуана Антоніо Самаранча в розвиток олімпійського руху.
- 81.Поясніть проблеми адаптації спортсменів України і Росії в професійному спорті.
- 82.Розкажіть про Олімпію – місце проведення Олімпійських ігор Древньої Греції.
- 83.Охарактеризуйте XXVIII Олімпійські ігри.
- 84.Поясніть значення професійного спорту в сучасному суспільстві.

ЗАРОДЖЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

1. Що являли собою Олімпійські ігри у Стародавній Греції?

- А. Панеллінські ігри на честь Зевса Олімпійського, які відбувалися один раз на чотири роки в стародавньому святилищі Олімпія.
- Б. Змагання Олімпійських богів з метою визнання наймудрішого, найвпливовішого, найрозумнішого.
- В. Панеллінські ігри, які відбувалися один раз на два роки на честь бога Зевса біля підніжжя гори Олімп.
- Г. Панеллінські ігри, що відбувалися один раз на чотири роки в святилищі Олімпія з метою визначення найвпливовішого міста-поліса Стародавньої Греції.

2. На честь кого проводили античні Олімпійські ігри?

- А. Аполлона – бога світла, музики та поезії.
- Б. Посейдона – бога морів.
- В. Зевса – володаря богів та людей.
- Г. Діоніса – бога вина та виноробства.

3. Де відбувалися Олімпійські ігри Стародавньої Греції?

- А. В Афінах. В. У селищі Олімпія.
- Б. У Спарті. Г. На горі Олімп.

4. У якій грецькій державі проводили Олімпійські ігри?

- А. Атиці. В. Еліді.
- Б. Беотії. Г. Німеї.

5. У якій частині Греції розташоване шановане греками святилище Олімпія?

- А. Острів Крит. В. Півострів Пелопоннес.
- Б. Острів Родос. Г. Острів Ітака.

6. У долині якої річки відбувалися Олімпійські ігри?

- А. Алфей. В. Піней.
- Б. Алтей. Г. Ахелоос.

7. Біля підніжжя якої гори проводили стародавні Олімпійські ігри?

А. Олімп. В. Парнас.

Б. Кронос. Г. Афон.

8. Який рік вважають датою проведення перших Олімпійських ігор у Стародавній Греції?

А. 1206 р. до н. е. В. 334 р.

Б. 776 р. до н. е. Г. 1050 р.

9. Як часто відбувалися Олімпійські ігри у Стародавній Греції?

А. 1 раз на два роки.

Б. 1 раз на чотири роки.

В. Кожен рік.

Г. Згідно з рішенням жерців храму Зевса.

10. Як довго тривали перші Олімпійські ігри у Стародавній Греції?

А. 1 день. В. 1 місяць.

Б. 3 дні. Г. 5 днів.

Змагання з бігу на один стадій. Чорнофігурна кераміка (фрагмент розпису). Кінець VI ст. до н. е. Нью-Йорк, Метрополітен музей

МІФИ І ЛЕГЕНДИ ПРО ЗАПОЧАТКУВАННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

1. Як називають сказання та історії, що прославляють діяння героїв, які боролися з природними або надприродними стихіями та істотами, жертвували собою заради батьківщини чи своїх ідеалів?

А. Легенди. В. Казки.

Б. Міфи. Г. Оди.

2. В одній із од давньогрецького поета Піндара йдеться про те, що започаткування Олімпійських ігор пов'язане з іменем героя — сина Зевса, який після очищення стаєнь Авгія, а потім і перемоги над самим царем Еліди, указав місце, де мало відбуватися свято на честь його батька — перші Олімпійські ігри. Як звали героя?

А. Прометей. В. Пелопс.

Б. Геракл. Г. Антей.**3. Засновником Олімпійських ігор вважають Геракла. Під яким ім'ям він був відомий у Римі?**

А. Юпітер. В. Марс.

Б. Меркурій. Г. Геркулес.

4. За стародавньою легендою Геракл на честь своєї перемоги над царем Еліди посадив оливний гай, який згодом стали вважати священним. Яку назву він мав?

А. Алтис. В. Гефсиманський гай.

Б. Агора. Г. Ормліум.

5. Давньогрецький поет Піндар писав, що Геракл привіз оливу в Олімпію з легендарної країни, де мешкає народ, близький до бога та улюблений ним.

Покровителем цього народу був Аполлон. Мудреців, які навчали греків, вважали вихідцями з цієї загадкової країни, де сонце світить півроку, а жителям не відомі війни та хвороби. Навіть смерть приходить до них як порятунок від пересичення життям. Яку назву мала ця міфічна країна?

А. Атлантида. В. Утопія.

Б. Гіперборея. Г. Пацифіда.

6. Древні оракули напроорокували Кроносу — найвпливовішому із титанів (перших давньогрецьких богів), — що він загине від руки свого сина. Боячись, що хтось із дітей позбавить його влади, Кронос ковтав новонароджених. Дружина Кроноса, народивши шостого малюка, замість нього в пелюшки загорнула камінь та подала його своєму чоловікові. Кронос не дивлячись, проковтнув камінь. Богиня сховала свого сина Зевса в печері, де ним опікувалися німфи та годували молоком кози Амалфеї. Коли Зевс виріс, він переміг свого батька та змусив його повернути своїх братів і сестер. Так Зевс став верховним богом для народу Греції. Як звали дружину Кроноса та матір Зевса?

А. Рея. В. Клімена.

Б. Фетида. Г. Тейя.

7. Один із міфів розповідає, що античному богові вдалося перемогти свого батька Кроноса у боротьбі за панування над світом. На його честь у майбутньому стали проводити Олімпійські ігри. Як звали античного бога?

А. Зевс. В. Посейдон.

Б. Плутон. Г. Аполлон.

8. Існує інша легенда започаткування Олімпійських ігор. Міста у Стародавній Греції постійно ворогували між собою. Цар Еліди Іфіт після епідемії чуми звернувся до дельфійського оракула за віщуванням. Оракул відповів, що Іфіт повинен утриматися від війн, зміцнити зв'язки з еллінськими містами і проводити свята та змагання на знак перемир'я. Так виникла ідея проведення Олімпійських ігор. Через те що Еліда ворогувала загальною зі Спартою та Пісою, Іфіт запропонував спартанському правителю та цареві Піси приєднатися до поради оракула, укласти перемир'я та взяти участь в Олімпійських іграх. Вважається, що це відбулося в 884 р. до н. е. Як звали лідерів цих держав?

А. Лікурґ та Клейстен. В. Полідект і Клейстен.

Б. Прокл і Тантал. Г. Агід і Еномай.

9. Текст встановлення священного перемир'я між грецькими містами-полісами Спартою, Пісою та Елідою викладено на бронзовому диску, який зберігався в Олімпії. Яку назву він має?

А. Диск священного перемир'я. В. Диск Іфіта.

Б. Диск Лікурґа. Г. Диск Клейстена.

10. За легендою у царя Еліди Еномая була донька прекрасна Гіпподамія. Цареві пророкували, що він загине від руки свого зятя. Кожному, хто сватався до його доньки, Еномай пропонував позмагатися у перегонах на колісницях, обіцяючи у разі перемоги віддати за нього доньку. Якщо претендент програвав, на нього чекала смерть від руки Еномая. Одним із претендентів на серце Гіпподамії був син малоазійського царя Тантала. Він погодився на умови Еномая, який дав йому можливість першим почати перегони. Юнак увесь час був попереду. Але відстань невблаганно скорочувалась, бо в Еномая були найпрудкіші коні у Греції — подарунок бога війни Ареса. Еномай майже наздогнав претендента, який, озирнувшись, побачив занесений для удару спис, але у цей час колісниця царя розпалася. Еномай загинув. Переможець після весілля вирішив влаштовувати кожні чотири роки Олімпійське свято і проводити атлетичні змагання. Як звали цього героя?

А. Пелопс. В. Тесей.
Б. Орфей. Г. Персей.

Вівтар Зевса мав два рівні — постамент і власне вівтар. Заклання жертви відбувалося біля підніжжя постаменту, а на вершині вівтаря, куди піднімалися по східцях, спалювали жертвову тварину. Жерці змішували попіл з водою Алфея і робили узливання на вівтар. Споруда була конічної форми, сягала 37 м у периметрі, заввишки 9,5 м.

Храм і вівтар Зевса в Олімпії. Гравюра.
Берлін, Німецький археологічний інститут

ОЛІМПІЯ — МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

1. Чим була стародавня Олімпія в часи зародження Олімпійських ігор?

- А. Релігійним, культурним і торговим центром.
- Б. Торговим центром.
- В. Культурним центром.
- Г. Місцем відпочинку і розваг мешканців Еліди.

2. Олімпія була релігійним центром

Стародавньої Греції. Тому представники міст-полісів зводили там свої скарбниці для жертвувань і проведення культових обрядів. Скільки великих скарбниць було збудовано в Олімпії?

- А. 4. В. 12.
- Б. 10. Г. 6.

3. У Олімпії священними місцями вважали

гору Кронос, оливовий гай Алтис, курган Пелопса, вівтарі Зевса, Геракла, Геї й Гіпподамії. Перший храм у святилищі збудували у VII ст. до н. е. Він був присвячений дружині Зевса. Як звали богиню?

- А. Фортуна. В. Деметра.
- Б. Гера. Г. Афродіта.

4. Відомо, що Олімпія стала місцем поховання одного з царів Еліди, іменем якого названо півострів, де розташована Олімпія. Як називалася споруда на честь царя?

- А. Курган Пелопса (Пелопійон). Г. Гай Пелопса.
- В. Каплиця Пелопса. Б. Іподром Пелопса.

5. Найбільш значущим місцем поклоніння стародавніх греків був вівтар Зевса, споруджений у X ст. до н. е. За легендою Зевс спрямував свою блискавку з Олімпу, якою вказав місце встановлення вівтаря. З чого був збудований вівтар Зевса?

- А. З глини з берегів Кладею.

Олімпійські ігри в давнину вважали національним святом та оголошували діями загального миру. Війни зупинялися, ніхто не мав права не тільки застосовувати зброю, а й навіть вносити її на територію Еліди. Усіх, хто прибував в Олімпію, вважали гостями Зевса. Кожен, хто ображав подорожнього (мандрівника), підлягав прокляттю та штрафу.

Б. З каміння з гори Кронос.

В. З вогнетривкої цегли.

Г. З попелу жертовних тварин.**6. Через два століття після спорудження храму Гери, у часи розквіту афінської демократії, у 472 р. до н. е. вирішили збудувати найвеличніший храм — храм Зевса Олімпійського. Архітектором проекту став видатний еолієць Лібон, який завершив свою роботу у 456 р. до н. е. Монументальними скульптурними прикрасами храму Зевса були фронтонні композиції східного і західного боків. Східний фронтон називали «переднім», указуючи цим на його значущість порівняно із західним. Що зображено на східному фронтоні храму Зевса?**

А. Викрадення Європи.

Б. Подорож аргонавтів.

В. Змагання Пелопса з Еномаєм.

Г. Боротьбу Тесея з амазонками.

7. Хто був творцем славнозвісного східного фронтона храму Зевса?

А. Фідій. В. Поліклет.

Б. Пайоній. Г. Мирон.

8. Що зображено на західному фронтоні храму Зевса?

А. Сцени Троянської війни.

Б. Битва лапіфів з кентаврами.

В. Сцени з «Одисеї».

Г. Загибель Ніобід.**9. Відомо, що автором західного фронтона храму Зевса був скульптор, який жив у той час, що і Фідій, і вважався другим після нього майстром скульптури. Як його ім'я?**

А. Алкамен. В. Клеофон.

Б. Леохар. Г. Поліклет.

10. Храм Зевса Олімпійського був оздоблений 12 метопами. Що на них зображено?

А. Подвиги Геракла.

Б. Епізоди битви Лапіфів із кентаврами.

В. Перегони на колісницях Еномая і Пелопса.

Г. Сцени з «Одіссеї».

ОСВІТА І ВИХОВАННЯ У СТАРОДАВНІЙ ГРЕЦІЇ

1. Найважливішим елементом культури стародавніх греків був принцип змагальності. Його втілювали в різних сферах життя – роботі, мистецтві та спорті – з метою досягнення найкращого результату, визнання, прославлення сфер діяльності, примноження особистого престижу і слави міст-держав. Як називали головний принцип життєдіяльності давніх греків?

А. Законослухняність. В. Винахідливість.

Б. Агоністика. Г. Вірність.

2. Що було ідеалом громадянської гідності для стародавніх греків?

А. Постійність.

Б. Послужливість.

В. Покірність.

Г. Прагнення до найвищих досягнень.

3. В основу давньогрецької системи освіти і виховання покладено синтез розумової і фізичної досконалості. Освіта охоплювала три однаково важливі напрями. Які рівноцінні напрями поєднувала освіта Стародавньої Греції?

А. Інтелектуальний, музичний, фізичний.

Б. Духовний, мистецький, атлетичний.

В. Моральний, трудовий, інтелектуальний.

Г. Військовий, фізичний, духовний.

4. Стародавні греки вбачали у красі людини не тільки суто зовнішні форми, а й такі якості, як сміливість і силу, благородство і доброту, спритність і витривалість, поєднання фізичної досконалості з моральними переконаннями

та здатністю до творчої діяльності. Яку назву мала краса людини в розумінні стародавніх греків?

А. Калокагатія.

Б. Гармонія.

В. Арете.

Г. Агоністика

5. Найвищого успіху давньогрецька система освіти і виховання досягла в V–IV ст. до н. е. завдяки першим учителям-професіоналам. Як їх називали?

А. Софісти. В. Пацифісти.

Б. Піаністи. Г. Спеціалісти.

6. У Стародавній Греції хлопчики мали трьох учителів: перший – навчав їх читання, письма та вміння рахувати, згодом знайомив із творами поетів, письменників та законодавців; другий – навчав грі на кіфарі та лірі, пісням і гімнам; під керівництвом третього діти тренувалися з бігу, метань, стрибків та інших вправ. Які вчителі виховували і навчали хлопчиків у Стародавній Греції?

А. Граматик, кіфарист, педотриб.

Б. Риторик, логік, педотриб.

В. Математик, граматик, фізик.

Г. Лінгвіст, юрист, атлет.

7. Гармонійний розвиток людини був основою виховання в Стародавній Греції. Чого не вміла людина, яку Платон називав «кульгавою»?

А. Писати і плавати. В. Метати спис і малювати.

Б. Співати та боротися. Г. Бігати та складати вірші.

8. З якого віку розпочиналося навчання хлопчиків у Стародавній Греції?

А. 6–7 років. В. 7–8 років.

Б. 8–9 років. Г. 5–6 років.

9. Як називали заклад, у якому розпочиналося навчання і виховання хлопчиків у Стародавній Греції?

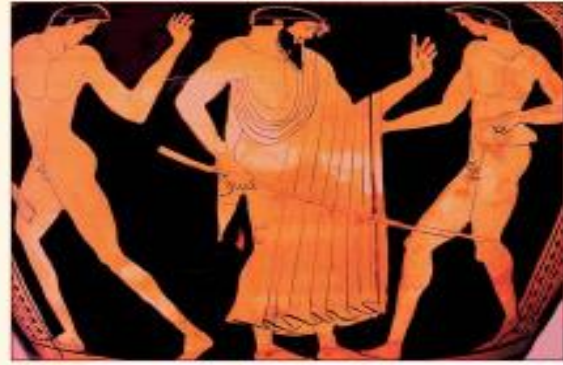
А. Палестра. В. Школа.

Б. Дитячий садок. Г. Гімнасій.

10. Назва давньогрецького навчального закладу «палестра» походить від слова «пале». Що воно означає?

А. Боротьба. В. Освіта.

Б. Гра. Г. Розвага.

Участь у олімпійських змаганнях була доступною лише громадянам вищих верств населення: тільки багаті люди мали можливість створювати для іноземного упряжжя, навчати для змагань коней, сплачувати витрати, пов'язані із утриманням великої стадії. Простий народ не міг брати участі навіть у змаганнях на одні стадії через значні витрати на тривалу підготовку, дорогу і перебування в Еліді.

ЗАГАЛЬНОГРЕЦЬКІ ЗМАГАННЯ

1. У різних регіонах Стародавньої Греції відбувалися спортивні фестивалі, подібні до Олімпійських ігор. Які Ігри не були давньогрецькими?

А. Піфійські. В. Істмійські.

Б. Немейські. Г. Етруські.

2. Стародавні греки шанували своїх богів. Кожне місто або держава мало свого бога-покровителя, богам присвячували оди, приносили жертви, на їхню честь проводили спортивні змагання. Відомо, що у різних регіонах також проводили спортивні та мистецькі змагання. Які з давньогрецьких ігор відбувалися в святилищі Дельфі?

А. Піфійські. В. Дельфійські.

Б. Немейські. Г. Беотійські.

3. На честь якого бога проводили ігри в Дельфах?

А. Гефеста. В. Аполлона.

Б. Ареса. Г. Діоніса.

4. Хто з давньогрецьких богів був вправним стрільцем, кращим у метанні диска, робив це так само вишукано, як і грав на кіфарі, у кулачних боях долав навіть бога війни Ареса, а в бігу — Гермеса?

А. Ерос. В. Посейдон.

Б. Аполлон. Г. Аїд.

5. Існує міф, що давньогрецькі ігри, які проводили у Дельфах один раз на чотири роки, започаткував Аполлон на тому місці, де вбив дракона. Спочатку до програми

Ігор входили змагання музикантів, співаків, танцюристів, покровителем яких вважався Аполлон, а згодом програма Ігор поповнилася змаганнями атлетів. Як звали переможене страховисько, ім'я якого стало назвою давньогрецьких ігор?

А. Мінотавр. В. Кротон.

Б. Піфон. Г. Оттон.

6. Легенда розповідає, що Аполлон покохав німфу Дафну (у перекладі з грецької «дафна» – лавр). Дафна не відповідала на почуття Аполлона. Втікаючи від закоханого в неї Аполлона, німфа попрохала богів допомогти їй, і вони перетворили Дафну на вічнозелене дерево, яке стало священним для Аполлона. З його гілок виготовляли вінки для нагородження митців, покровителем яких він вважався. Яке дерево обожнював Аполлон?

А. Сосна. В. Кедр.

Б. Лавр. Г. Кипарис. **7. У стародавніх греків існував звичай увінчувати голову поета або музиканта, що відзначився, лавровим вінком – нагородою бога-покровителя мистецтв Аполлона. Греки називали їх дафнофорами, тобто увінчаними лаврами. Як називали їх римляни?**

А. Лауреати. В. Фаворити.

Б. Переможці. Г. Піонери.

8. На честь якого бога проводили Немейські ігри?

А. Посейдона. В. Зевса.

Б. Реї. Г. Гери.

9. Чим нагороджували переможців Немейських ігор?

А. Золотою тростинкою.

Б. Вінком з плюща або селери.

В. Магічним браслетом з міста Немеї.

Г. Золотою каблучкою.

9. На честь якого бога проводили Істмійські ігри?

А. Посейдона. В. Гермеса.

Б. Афіни. Г. Гефеста.

10. Чим нагороджували переможців Істмійських ігор?

А. Вінком із соснових гілок.

Б. Вінком із плюща або селери.

В. Вінком із гілок оливи та плюща.

Г. Золотою каблучкою.

Золотий статер (давньогрецька монета) із зображенням Зевса Додонського. 334–331 рр. до н. е.

Список скорочень

МОК – Міжнародний олімпійський комітет;

НОК – Національний олімпійський комітет України;

ЗМС – заслужений майстер спорту;

МСМК – майстер спорту міжнародного класу;

МС – майстер спорту;

КМС – кандидат майстра спорту;

ФСЗ – фізкультурно-спортивні заходи;

ВНЗ – вищий навчальний заклад;

ДЮСШ – дитяча юнацька спортивна школа;

ФСК – фізкультурно-спортивний клуб;

ЗФП – загальна фізична підготовка;

СФП – спеціальна фізична підготовка;

ЗДФТП – загально добровільне фізкультурно-спортивне товариство профспілок.

Абдуллаєв Алтай Карам огли

Старший викладач кафедри Теорії методики фізичного виховання та спортивних дисциплін. Мастер спорта СРСР. Заслужений тренер України з вільної боротьби.

Ушаков Віктор Станіславович

Старший викладач кафедри Теорії методики фізичного виховання та спортивних дисциплін.

Ребар Інесса Василівна

Старший викладач кафедри Теорії методики фізичного виховання та спортивних дисциплін. Майстер спорту міжнародного класу з вільної боротьби. Чемпіонка Європи.